

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

**Local People's Participation in Conservation Tourism Development Center Project
at Jet Khot-Pong Konsao Forest Plantation, Kaeng Khoi District, Saraburi Province**

โดย

นายบุญชู อยู่ภู

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)
พ.ศ. 2548

ISBN 974-9827-76-7

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การบริหารทรัพยากรป่าไม้

สาขา

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

ภาควิชา

เรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นใน โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

Local People's Participation in Conservation Tourism Development Center Project
at Jet Khot-Pong Konsao Forest Plantation, Kaeng Khoi District, Saraburi Province

นามผู้วิจัย นายบุญชู อยู่ภู

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ เรืออากาศเอกปราโมทย์ ลำไย, บธ.ม.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์สันต์ เกตุปราณีต, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อาจคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 29 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2548

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากหลายฝ่าย ในโอกาสนี้ใคร่ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก รองศาสตราจารย์ เรืออากาศเอกปราโมทย์ ลำไย กรรมการที่ปรึกษาวิชาการ และอาจารย์ดวงใจ สุขเฉลิม ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณราษฎรบ้านโป่งก้อนเส้า หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปราง บ้านธารน้ำตก หมู่ที่ 10 ตำบลชำผักแพว และบ้านเจ็ดคดหมู่ที่ 11 ตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี กลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่กรุณาตอบแบบสอบถามและได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วยดี

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบเท้าบิดา มารดาที่เคารพ ตลอดจนขอขอบคุณภรรยา บุตร ธิดาญาติพี่น้อง ตลอดจนผู้ร่วมงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือช่วยสร้างขวัญและกำลังใจ และผลักดันให้ผู้วิจัยสามารถประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้ลงได้ด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี ในอนาคตให้เกิดประสิทธิภาพได้สูงสุดต่อไป

บุญชู อยู่ภู
มีนาคม 2548

บุญชู อยู่ภู 2548: การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้) สาขาวิชาการบริหาร
ทรัพยากรป่าไม้ โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา ประชานกรรมการที่ปรึกษา:
รองศาสตราจารย์อภิชาติ ภัทรธรรม, Ph.D. 122 หน้า
ISBN 974-9827-76-7

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ระดับการมีส่วนร่วม
และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่น ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
รวบรวมได้จากการสอบถามราษฎรตัวอย่าง จำนวน 194 ราย ที่อาศัยอยู่ในท้องที่บ้านโป่งก้อนเส้า
หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปราง บ้านธารน้ำตก หมู่ที่ 10 ตำบลชำผักแพว และบ้านเจ็ดคด หมู่ที่ 11
ตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง
ตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตาม ใช้วิธีไคสแควร์ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ด้วยโปรแกรม
คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46.95 ปี มีระดับ
การศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.21 คน ย้ายถิ่นฐานมาจาก
ที่อื่น มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย 26.61 ปี มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 6.34 ไร่ มีความ
ต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก ไม่มีอาชีพรอง มีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ย
ต่อปี เท่ากับ 66,581.52 บาท และ 62,559.78 บาท ตามลำดับ มีระยะทางระหว่างที่ตั้งบ้านเรือนกับ
โครงการเฉลี่ย 4.29 กิโลเมตร ได้รับความรู้ข่าวสาร ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ต้องการให้มีธุรกิจ
ท่องเที่ยวในพื้นที่ มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ อยู่ในระดับ
ค่อนข้างต่ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นใน
โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แห่งนี้ ได้แก่ ภูมิถ้านาเดิม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
ขนาดพื้นที่ถือครอง อาชีพหลัก การรับรู้ข่าวสาร และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ลายมือชื่อนินิต

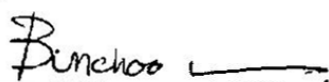

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

18 ส.ค. 2548

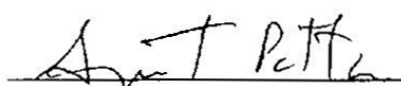
Bunchoo Yoophoo 2005: Local People's Participation in Conservation Tourism
Development Center Project at Jet Khot-Pong Konsao Forest Plantation, Kaeng Khoi
District, Saraburi Province. Master of Science (Forest Resource Administration),
Major Field: Forest Resource Administration, Interdisciplinary Graduate Program.
Thesis Advisor: Associate Professor Apichart Pattaratuma, Ph.D. 122 pages.
ISBN 974-9827-76-7

Objectives of the study were to determine socio-economic condition, participation level and factors relating people's participation in conservation tourism development center project at Jet Khot-Pong Konsao Forest Plantation, Kaeng Khoi District, Saraburi Province. The using data was collected by employing the designed questionnaires to interview 194 respondents residing in Ban Pong Konsao, Mue 5 Tha Maprang sub-district, Ban Than Namtok, Mue 10 Cham Pakphaw sub-district and Ban Jet Khot, Mue 11, Cha aom sub-district, Kaeng Khoi District, Saraburi Province. The statistical analysis method used for testing the relationship between each independent variable and dependent variable was chi-square with 95 percent statistical confidence level through a statistical software package.

Results of the study indicated that the respondent was mostly male, with average age of 46.95 years, primary school was their educational level. The average number of household member was 4.21 persons. Their former domiciles were in the other areas. The averages of resettlement period and size of land holding were 26.61 years and 6.34 rai, respectively. They desired to have additional land. Their main occupation was daily employee and without minor occupation. The averages of annual household income and expenditure were 66,581.52 baht and 62,559.78 baht, respectively. The average of distance between their homestead and the project area was 4.29 kilometers, received information, non being social group member, desired to join the tourism project, having knowledge on ecotourism with moderate level of the participation, and they had rather low participation in this project, with average score of 2.59. Factors relating the people participation in this project were former domicile, number of household member, size of land holding, main occupation, information receipt and social group membership being.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

18 MAR 2005

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
นิยามศัพท์	4
ขอบเขตการศึกษาวิจัย	6
การตรวจเอกสาร	7
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	7
แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	17
นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	30
ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า	35
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	54
กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย	57
สมมติฐาน	58
อุปกรณ์และวิธีการ	60
อุปกรณ์	60
วิธีการ	60
ผลและวิจารณ์	65
ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง	65
ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	81
การทดสอบหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	87

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
กิจกรรมความต้องการมีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคของราษฎร กลุ่มตัวอย่าง ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด- โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	101
สรุป	104
ข้อเสนอแนะ	105
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	107
ภาคผนวก	111
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	122

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	บัญชีงบประมาณดำเนินการของกรมป่าไม้ ที่ได้รับจัดสรรตามโครงการฯ ระยะที่ 1	45
2	จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	64
3	จำนวนและร้อยละของข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของราษฎรที่อาศัย อยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่า เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	69
4	คะแนนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	75
5	ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	76
6	คะแนนความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	78
7	ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการ ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	79
8	ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการ ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	82
9	การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	83
10	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการ ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	89

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิทำเลเดิมของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	90
12	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	91
13	ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	92
14	ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	93
15	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	95
16	ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	96
17	ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	97
18	ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	98
19	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
20	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	100
21	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่น ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	101
22	ความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี	102

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนภูมิแสดงปัจจัยที่สนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	20
2	ส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	35
3	แผนที่แสดงเส้นทางการเดินทาง และที่ตั้งของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี	37
4	แผนที่แสดงพื้นที่ ที่ตั้ง และแหล่งท่องเที่ยว ของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี	43
5	แผนผังรวมของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี	48
6	อาคารรวมและประชาสัมพันธ์ ของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี	48
7	วงจรแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี	49
8	Value Chain ที่เกิดจากศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี	51
9	กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	57

การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

**Local People's Participation in Conservation Tourism Development Center
Project at Jet Khot-Pong Konsao Forest Plantation, Kaeng Khoi District,
Saraburi Province**

คำนำ

การพัฒนาประเทศมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนเพื่อกำหนดทิศทางของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งในส่วนของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้กำหนดแนวทางควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ โดยการปรับกลไกและกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทยให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของประเทศ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณคดีที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) ทั้งนี้ เป็นการสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในหลายมาตรา ซึ่งรวมถึงในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น สิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน สิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ตลอดจนสิทธิที่รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2540)

ในปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศได้ส่งผลต่อความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในทิศทางที่เพิ่มขึ้น ทั้งการใช้ไม้เพื่อการใช้สอยทั่วไป การใช้ผลิตภัณฑ์จากป่าเพื่อการบริโภค อุปโภค การใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าธรรมชาติ ที่ส่งผลทำให้สภาพพื้นที่ป่าต้องถูกรบกวนและถูกบุกรุกทำลายให้ลดน้อยลงตามลำดับ ประกอบกับกระแสการท่องเที่ยวของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้มีกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในลักษณะการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) มากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยว การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจะต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน โดยพยายามลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้มากที่สุด (จำไพพรรณ, 2544) ซึ่งในทางปฏิบัติจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จะต้องเข้ามามีบทบาทร่วมมือกันวางแผนควบคุม กำกับ ดูแล ให้การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติเป็นไปอย่างรัดกุม และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการดำเนินการจัดทำนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อตอบสนองกระแสการท่องเที่ยวดังกล่าว โดยที่นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2540-2546 ได้มุ่งส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงคุณภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทร่วมกันป้องกัน แก้ไขปัญหาทางการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคงและสมดุล เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และได้รับผลจากการพัฒนาที่เป็นธรรม (จำไพพรรณ, 2544) ซึ่งโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ก็เป็นโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โครงการหนึ่ง ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามาดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว แต่เดิมโครงการอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ มีชื่อว่า “ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า” มีที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่ามวกเหล็ก-ทับทิม แผลงที่ 2 มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย เช่น จุดชมวิว น้ำตก แหล่งธรรมชาติศึกษา เป็นต้น ต่อมาปี พ.ศ. 2545 กรมป่าไม้ได้มอบหมายให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาบริหารจัดการ และได้ก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นอย่างมาก เช่น โรงแรม ค่ายลูกเสือ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อีกจำนวนมาก เพื่อมุ่งพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเต็มรูปแบบ

จากการดำเนินโครงการดังกล่าวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อต้องการทราบว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้ราษฎรในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการดังกล่าวมากน้อยเพียงใด ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดแผนงานด้านการมีส่วนร่วมไว้หลายด้าน แผนงานดังกล่าวเป็นที่พอใจแก่ราษฎรในท้องถิ่นหรือไม่ มีด้านใดบ้างที่ยังมีปัญหา อุปสรรคอยู่ในปัจจุบัน หรือมีสิ่งใดที่ราษฎรในพื้นที่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มเติมอีกบ้าง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้รับผิดชอบหลักของโครงการ จะได้นำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย การวางแผน ปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่อง เพื่อให้การบริหารจัดการโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า สามารถดำเนินการร่วมกับชุมชนและราษฎรในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ส่งผลต่อความก้าวหน้าของโครงการดังกล่าว ควบคู่ไปกับสภาพทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่ดีของราษฎรในพื้นที่ และส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

นิยามศัพท์

ผู้วิจัยขอนิยามศัพท์เพื่อใช้ประกอบการอธิบายความหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

“การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ราษฎรท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลของโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

“ราษฎรท้องถิ่น” หมายถึง ผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนหัวหน้าครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ในท้องที่บ้านโป่งก้อนเส้า หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปร่าง บ้านธารน้ำตก หมู่ที่ 10 ตำบลชำผักแพว และบ้านเจ็ดคดหมู่ที่ 11 ตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

“โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า” หมายถึง โครงการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่ามวกเหล็ก-ทับทิมผาแดงที่ 2 โดยกรมป่าไม้ ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำการพัฒนาพื้นที่เพื่อเพิ่มศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

“เพศ” หมายถึง ลักษณะความเป็นชาย หรือความเป็นหญิง ของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่ทำการศึกษา

“อายุ” หมายถึง จำนวนปีตั้งแต่เกิดของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่ทำการศึกษา

“ระดับการศึกษา” หมายถึงระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่ได้ศึกษา และได้รับการรับรองจากสถาบันการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่ทำการศึกษา

“ภูมิลาเนาเดิม” หมายถึง การที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่างได้ตั้งถิ่นฐานหรืออยู่อาศัยในหมู่บ้านมาดั้งเดิม หรืออพยพย้ายถิ่นที่อยู่มาจากที่อื่นก่อนที่จะเข้ามาอาศัยอยู่ในท้องที่บ้านโป่งก้อนเส้า หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปราง บ้านธารน้ำตก หมู่ที่ 10 ตำบล ชำผักแพว และบ้านเจ็ดคดหมู่ที่ 11 ตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

“รายได้ของครัวเรือน” หมายถึง รายได้ที่เป็นตัวเงินของสมาชิกในครัวเรือน ที่ได้จากการประกอบอาชีพในครัวเรือนทั้งหมดรวมกัน โดยที่ยังมิได้มีการหักค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

“จำนวนสมาชิกในครัวเรือน” หมายถึง จำนวนบุคคลทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนของราษฎรที่ทำการศึกษา

“ขนาดพื้นที่ถือครอง” หมายถึง จำนวนพื้นที่ทั้งหมดของครัวเรือน ทั้งที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และเพื่อประกอบอาชีพ ทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์ และให้หมายความรวมถึงที่ดินที่ครัวเรือนตัวอย่างเช่าจากผู้อื่นด้วย มีหน่วยนับเป็นไร่

“อาชีพหลัก” หมายถึง งานที่หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนของราษฎรกลุ่มตัวอย่างกระทำเป็นงานหลัก และได้รับผลตอบแทนเป็นเงินเดือน หรือค่าจ้างมากกว่าการประกอบอาชีพอื่น ๆ

“ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการ” หมายถึง ระยะห่างระหว่างที่ตั้งบ้านเรือนของราษฎรที่อาศัยอยู่ในท้องที่บ้านโป่งก้อนเส้า หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปราง บ้านธารน้ำตก หมู่ที่ 10 ตำบล ชำผักแพว และบ้านเจ็ดคดหมู่ที่ 11 ตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี กับที่ตั้งของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า มีหน่วยนับเป็นกิโลเมตร

“การรับรู้ข่าวสาร” หมายถึง การได้รับฟัง การได้อ่าน การได้ชมรายการ หรือการได้รับการบอกเล่า ซึ่งเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

“การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม” หมายถึง การที่ราษฎรได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ทางราชการหรือราษฎรภายในหมู่บ้านจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเอง และที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม

“ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” หมายถึง ระดับของความรู้ความเข้าใจในรูปแบบแนวคิด หลักการ ลักษณะ ข้อกำหนด ระเบียบปฏิบัติ หรือเงื่อนไขอื่น ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นไปตามหลักทางวิชาการ ของราษฎรที่ทำการศึกษา

“ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม” หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบลักษณะ ขอบเขต ระเบียบปฏิบัติ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กำหนดไว้

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษากับราษฎรที่พักอาศัยอยู่รายรอบและในบริเวณของพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) ราษฎรท้องที่บ้านโป่งก้อนเส้า หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 192 ครัวเรือน (2) ราษฎรท้องที่บ้านธารน้ำตก หมู่ที่ 10 ตำบลชำผักแพว อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 65 ครัวเรือน และ (3) ราษฎรบ้านเจ็ดคด หมู่ที่ 11 ตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 82 ครัวเรือน รวมเป็นจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 339 ครัวเรือน มีระยะเวลาทำการวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม 2547 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2548 รวมระยะเวลาประมาณ 10 เดือน

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยนำเสนอแนวความคิด ทฤษฎี หลักการ ตลอดจนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
4. ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศโดยการปรับกลไก และกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทย ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว ให้เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติ สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในหลานมาตรา จึงเป็นที่มาของการศึกษาการมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ซึ่งในที่นี้จะได้กล่าวถึงความหมาย หลักการและทฤษฎี และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมได้มีผู้ให้ความหมายที่มีความแตกต่างกันไป แล้วแต่วัตถุประสงค์และการนำไปใช้ในแต่ละกรณี ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมมานำเสนอความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายความหมาย ดังต่อไปนี้

1. การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากรและการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ การดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการพัฒนาและการร่วมติดตาม (ทวิทอง, 2527)

2. แนวทางใหม่ของการพัฒนาชนบทประการหนึ่ง คือ ปกป้องรักษานิเวศพัฒนา เพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม และประหยัด ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา เพื่อให้พัฒนาตรงความต้องการของประชาชน และให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง (สมพร, 2527)

3. การเกี่ยวข้องกันทางจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย โดยเกิดจากแนวความคิด 5 ประการ ได้แก่ (1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน (2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน (3) การตกลงใจร่วมกัน ในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา (4) ความศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์การสร้างโบสถ์วิหาร และ (5) ความเกรงใจทำให้มีส่วนร่วม (นิรันดร์, 2527)

4. การที่ประชาชนมีการพัฒนาการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและทางสังคม โดยการพัฒนาความรู้และภูมิปัญญา การตัดสินใจในการดำรงชีวิตของตนเอง โดยจำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงาน (เจิมศักดิ์, 2535)

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา วางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงาน เพื่อให้พัฒนาตรงความต้องการของประชาชน และให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง โดยการมีส่วนร่วมดังกล่าวเกิดมาจากแนวความคิดความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน การตกลงใจร่วมกันในการที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา ความศรัทธาต่อบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเกรงใจทำให้มีส่วนร่วม

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

1. **ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม** แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีจิตวิทยาสังคม ได้เสนอคติฐานไว้ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการเกิดขึ้นเสมอ และประการที่สอง ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นไปตามขั้นตอน นั่นคือ เมื่อความต้องการในระดับล่างได้รับการตอบสนองเพียงพอแล้ว บุคคลจะเลื่อนขึ้นไปหาความต้องการในระดับสูงขึ้น ความต้องการของมนุษย์แบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นด้วยกัน ดังนี้ (Maslow, 1970)

1.1 ความต้องการทางร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานที่สุดคือ ความต้องการปัจจัยต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล เช่น อาหาร น้ำ อากาศในการหายใจ อุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม เช่น ต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน ต้องการการคุ้มครองจากผู้อื่น

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) คือ ความต้องการในการเป็นที่รักและได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น การได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนหรือเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

1.4 ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (esteem needs) เป็นความต้องการให้ตนเองได้รับการยกย่อง ให้เกียรติและเห็นความสำคัญของตน

1.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา (self actualization needs) เป็นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งเป็นความต้องการในระดับสูงสุดของบุคคล ทฤษฎีนี้สามารถประยุกต์ใช้ได้หลายด้าน ทั้งทางด้านจิตวิทยาและการบริหาร

ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า การที่จะดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาใด ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์เสียก่อน จึงจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จลงได้ด้วยดี

2. ทฤษฎีการกระทำทางสังคม เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการกระทำทางสังคมว่า ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และการกระทำของบุคคลในเรื่องใดก็ตาม ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น เป้าประสงค์ ความเชื่อ และค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา รวมทั้งความคาดหวัง ความผูกพัน และความสามารถของบุคคลที่เป็นผู้กระทำ โดยที่สาเหตุของการกระทำ มีดังนี้ (อารยา, 2526)

2.1 ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจ

2.2 บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มบุคคล ซึ่งตัดสินใจว่ามันสอดคล้องหรือตรงกับปัญหาของสถานการณ์นั้น ๆ

2.3 เหตุผลบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจและเหตุผลบางประการ อาจต่อต้านการตัดสินใจ

2.4 เหตุผลนั้น ตัดสินใจได้ให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

2.5 เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งหรือทั้งหมด แต่เป็นกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนั้น ๆ

2.6 การตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส

ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า การที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วยความสมัครใจ จะต้องสร้างสิ่งเร้าให้มีความเหมาะสม ต้องเข้าใจวิถีชีวิต ค่านิยม จารีตประเพณี ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ของชุมชน จึงจะทำให้การดำเนินกิจกรรมทางสังคมประสบความสำเร็จ

3. ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร สุเมธ (2536) ได้ระบุว่า การที่บุคคลจะมีการรับของใหม่นั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ช่องทางการสื่อสารและปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ดังนี้

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ได้แก่ อายุของบุคคล สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงรายได้ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดินการถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง

3.2 ช่องทางการสื่อสาร ความรู้หรือกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสาร หรือแหล่งกำเนิดสาร สาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร สำหรับช่องทางการสื่อสารเป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งแยกได้ 2 ลักษณะ คือ

3.2.1 ช่องทางสื่อสารมวลชน (mass media channels) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ

3.2.2 ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (interspersed channels) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า การติดต่อสื่อสารด้วยช่องทางต่าง ๆ สามารถเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ส่งผลให้บุคคลมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เกิดความตระหนัก อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น แต่ช่องทางที่ใช้ต้องมีความเหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ สากล (2532) ได้กล่าวว่า แนวความคิดในการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นมีแนวความคิด 3 ประการ คือ (1) เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน โดยเกิดจากปัจเจกบุคคลแล้วพ้องต้องกันกลายเป็นส่วนร่วม (2) เกิดจากความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีผลต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนแล้วลงมือกระทำร่วมกัน (3) เกิดจากการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนให้ไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นที่จะสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วม ได้รับการสนับสนุนและยอมรับกันอย่างกว้างขวาง โดยความตื่นตัวของประชาชนภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่ผลักดันให้ภาครัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและองค์กรท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถอาศัยการดำเนินงานของภาครัฐในส่วนกลางเพียงอย่างเดียวดังเช่นที่ผ่านมาได้อีก ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นทางการและระบบที่เข้มแข็ง จึงเป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมไปได้ในตัว

เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ (2527) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมไว้ว่า ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (freedom to participation) ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (ability to participation) และประชาชนต้องเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (willingness to participation)

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นกับเงื่อนไขอื่น ๆ อีก คือ (1) ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรม (2) การมีส่วนร่วมต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ (3) ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ (4) ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น (5) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารเรื่องกันทั้งสองฝ่าย (6) ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทอกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคม

ทวีทอง (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร
2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงให้ผู้ช่วยทำงาน
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส เป็นต้น

World-Health Organization (1981) ได้ระบุถึงปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้นต้องมีสิ่งจูงใจ จากเหตุการณ์การมองเห็นผลประโยชน์ตอบแทน และการถูกชักชวนจากเพื่อน หรือบอกกล่าวให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ทำให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการมีตำแหน่งทางสังคม การเป็นตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองตามสภาพความเป็นจริงในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. ปัจจัยที่อำนวยความสะดวกในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม เป็นการให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสกำหนดกิจกรรมของตนเองด้วยตนเอง

นอกจากนี้ สุเมธ (2536) ได้กล่าวว่า ประชาชนที่ยากจนในชนบทอาจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทมากขึ้นอยู่คู่กับปัจจัยสำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ คือ (1) นโยบายหรือรูปแบบการพัฒนาของรัฐ กล่าวคือ การพัฒนาแบบเสรี และการพัฒนาแบบมีแบบแผน จะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าแบบบังคับ (2) บทบาทของระบบราชการที่มีต่อการพัฒนาชนบท เมื่อใดก็ตามที่มีการรวมอำนาจการพัฒนาไว้ที่ระบบราชการ ก็ย่อมทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยลง (3) โครงสร้างการเมืองและสังคมชนบท มีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรมากน้อยต่างกัน เช่น โครงสร้างทางการเมืองในสังคมที่สนับสนุนการปกครองระบบประชาธิปไตย ย่อมส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าโครงสร้างที่ไม่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย

ลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทว่าการร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงลดจนความต้องการของชุมชนร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน ร่วมวางแผนหรือวางแผน หรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย และร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

Cohen and Uphoff (1980) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบ (ชนิด) ของการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจ ตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

เจมส์คัลด์ (2526) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ว่า ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา วางแผนดำเนินการ ลงทุนปฏิบัติการ และติดตามประเมินผล

อकिन (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างน้อยต้องมีลักษณะ 2 ประการ คือ (1) ลักษณะเหตุผลของการมีส่วนร่วม แยกเป็น การเข้าร่วมเพราะเกรงใจ การเข้าร่วมเพราะถูกบังคับ การเข้าร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า การเข้าร่วมเพราะเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วม การเข้าร่วมเพราะอยากเข้าร่วมโดยมีความคิดว่าจะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อตนเองและชุมชน (2) ลักษณะขั้นตอนของการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชน แยกเป็น ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข ขั้นตอนการตัดสินใจวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

กฎหมาย นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติ สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้หลายมาตรา (อนุวัฒน์, 2540) ดังนี้

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 46 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา 56 “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองย่อมได้รับความคุ้มครอง”

หมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 69 “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการรับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 79 “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุง รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุง รักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน”

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) ได้กำหนดเนื้อหาของแนวทางที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดยมีวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วมได้แก่ (1) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ เป็นพื้นฐานให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เน้นการปฏิรูประบบบริหารจัดการภาครัฐ การบริหารจัดการที่ดีของภาคธุรกิจเอกชน การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนา การสร้างระบบการเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคม และลดการทุจริตประพฤติมิชอบ (2) เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง ให้ได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและปรับกลไกภาครัฐ ให้เอื้อต่อการแก้ปัญหา

ในส่วนของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ โดยปรับกลไกและกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนไทยให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และมีการจัดทำฐานข้อมูลระดับพื้นที่ เพื่อการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติ จำเป็นต้องผนึกพลังร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาใหม่ ทั้งด้านวิถีคิดและวิธีการทำงานสามารถสร้างเครือข่าย และประสานความร่วมมือในการแปลงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐต้องสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้น โครงการ โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่เพื่อลดความขัดแย้งในสังคม ขณะเดียวกันต้องพัฒนาระบบและกลไกติดตามประเมินผล สร้างดัชนีชี้วัดระดับต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูล และโครงข่ายข้อมูลข่าวสารในทุกระดับ

3. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่ของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ (กรมการปกครอง, 2539) ดังนี้

มาตรา 23 (4) “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายสภาตำบลดำเนินกิจกรรมภายในตำบล โดยคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม...”

มาตรา 67 (7) “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล โดยคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้มีกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายอื่น และแผนงานที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้ ที่ในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้ส่งผลกระทบต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดผลสำเร็จจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาลงได้ในระดับหนึ่ง

แนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” และ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” เป็นคำที่ได้ยินกันอย่างคุ้นหู และมีความหมายใกล้เคียงกันจนอาจเกิดความสับสนได้ ซึ่งในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเห็นได้ว่ามีคำทั้งสองคำปรากฏอยู่ ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายของคำดังกล่าวมานำเสนอไว้ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวแบบ Ecotourism เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (conservation tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่ “การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” (sustainable tourism) ตามปณิญาสากล่าวว่าการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ที่เรียกว่า Agenda 21 โดยเมื่อพิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมในบางส่วนของ การท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

จากการศึกษาและทำความเข้าใจของการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism ในต่างประเทศ ประกอบกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในประเทศไทย ในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่คณะทำงานของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยจัดขึ้นหลายครั้ง ได้ข้อสรุปที่ค่อนข้างชัดเจนในลักษณะและความเหมาะสมของการท่องเที่ยวแบบนี้สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาพบว่ามีการให้ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบที่หลากหลาย แต่ทั้งหมดได้เน้นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อมและการให้การศึกษาแก่ผู้เกี่ยวข้อง (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ ความหมาย แนวคิด หลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามลำดับต่อไป

นิยามและความหมาย

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ในที่นี้ผู้วิจัยได้รวบรวมมานำเสนอไว้ ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และ/หรือแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (Boo, 1991)

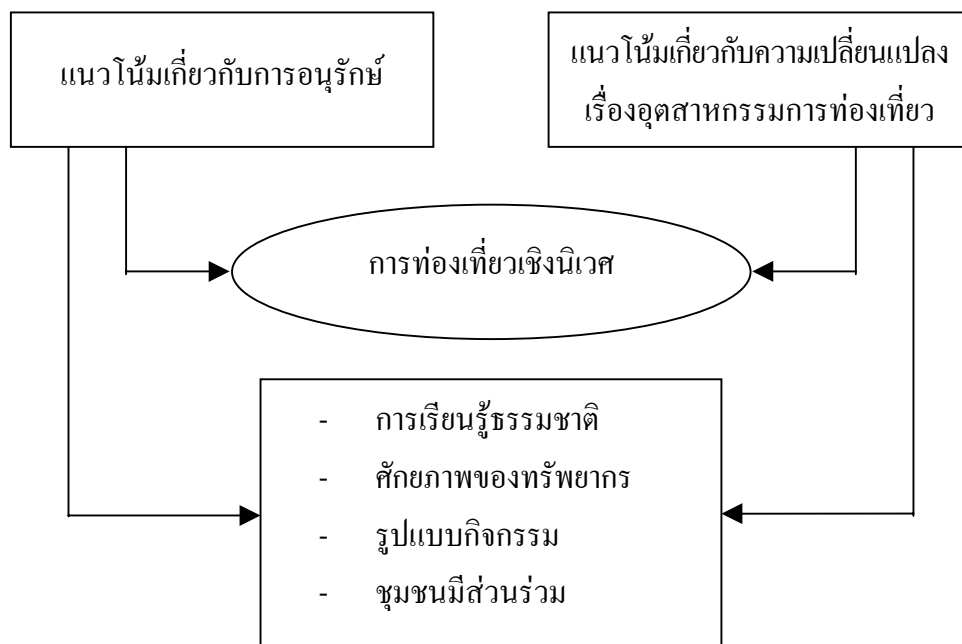
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น (Ecotourism Society, 1993)

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ ไม่ให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ก่อนที่จะเข้าถึงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะต้องรู้ถึงความเป็นมาเป็นไป และแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสียก่อน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

เนื่องจากการท่องเที่ยวตามสถานที่ธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่เป็นที่นิยมมากขึ้นในประเทศไทย จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการเดินทางไปพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่าง ๆ แล้ว ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการที่ไม่มีการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมและด้อยค่าลงไป แนวความคิดที่ต้องการหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม โดยให้นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นร่วมมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแนวโน้มสองประการที่เป็นสิ่งทำให้เกิดแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ “แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์” ที่เชื่อว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ เป็นทางเลือกอย่างหนึ่งที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างรายได้จำนวนมาก ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และยังเป็นโอกาสที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรง เกี่ยวกับการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวไปด้วยในตัว ซึ่งมีส่วนช่วยกระตุ้นจิตสำนึก (awareness) ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อีกแนวโน้มหนึ่ง คือ “ความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” ซึ่งมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยวแบบผจญภัย เข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมีความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือน ตั้งแต่ระบบนิเวศธรรมชาติจนถึงระบบนิเวศมนุษย์ ซึ่งจากแนวโน้มทั้งสอง สามารถนำมาสร้างเป็นแผนภูมิแสดงถึงปัจจัยที่สนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ดังปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงปัจจัยที่สนับสนุนการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545)

วิษณุพันธ์ (2543) ได้กล่าวไว้ว่า หลักการสำคัญที่นำมาเป็นแนวความคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และความต้องการทางเศรษฐกิจ
2. การสร้างสมดุลระหว่างผลผลิตทางสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
3. การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ต้องมีการจัดการที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งหลักความเหมาะสมด้านพื้นฐานของสภาพแวดล้อม
4. การสร้างความเข้าใจและการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่น รัฐบาล องค์กรเอกชน และภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

5. การจัดการการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้น

6. การพัฒนาผลผลิตทางการท่องเที่ยวในทุกด้าน และปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น

7. การส่งเสริมและยอมรับข้อกำหนด และแนวทางของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ระบุถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม การจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

หลักในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิชญ์พันธ์ (2543) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. การกำหนดเขตของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (zoning of the various activities) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (geographical information system : GIS)
2. การควบคุมนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบนิเวศที่มีความเปราะบางทางธรรมชาติ (fragile ecosystem) โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่
3. การจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และประสบการณ์การท่องเที่ยว เช่น การเล่าประวัติย่อ ๆ ของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว ก่อนหรือระหว่างการเดินทางไปถึง ตลอดจนถึงลักษณะที่สำคัญ ๆ ของพื้นที่นั้น ๆ หรืออาจจัดตั้งศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ซึ่งอาจมีทั้งภาพนิ่ง วิดีทัศน์ เพื่อให้ภาพรวมหรือข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกำลังจะไปเยือน
4. ส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยลดความแออัดให้กับพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก
5. การนำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างจริงจังสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืน เช่น การตัดต้นไม้ทำลายป่า การลักลอบเก็บหรือมีปะการังและพันธุ์สัตว์น้ำที่หายากไว้ในครอบครอง การล่าสัตว์ในเขตหวงห้าม
6. การควบคุมการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งการควบคุมระบบกำจัดขยะ สิ่งปฏิกูล และน้ำเสียจากสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวในแต่ละแห่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ เพลิดเพลิน และมีความสุขจากการท่องเที่ยวหรือนันทนาการนอกเวลาตามปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มุ่งให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก เพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จะเป็นสื่อกลางนำการท่องเที่ยวไปสู่เป้าหมายได้ กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็น “กิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น” ควบคู่ไปกับการได้รับ ความเพลิดเพลิน ทั้งนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันหรือแก้ไขได้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจำแนกเป็น “กิจกรรมที่เน้นการพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมที่เน้นการแสดงออก และกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้” กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในการท่องเที่ยวทั้งสิ้น 29 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เน้นการแสดงออกมากที่สุด รองลงมาคือกิจกรรมในการแสวงหาความรู้ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้อาจมีความเหลื่อมซ้อนหรือสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ แต่ผลของการประกอบกิจกรรมอาจมีวัตถุประสงค์ต่างกัน ซึ่งกิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติที่พบในประเทศไทย ได้แก่ เคนป่าศึกษาธรรมชาติ จั๊กกรวยเสื่อภูเขา ส่องสัตว์/ดูนก เทียวถ้ำ พายเรือแคนู/คายัค/เรือใบ/กระดานโต้ลม ดำน้ำดูปะการังน้ำตื้น/น้ำลึก ตั้งแคมป์ ล่องแพ ชิม้ำ/นั่งช้าง

ความสำคัญของพื้นที่ธรรมชาติกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไปแล้วแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (2) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ (3) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ซึ่ง 2 ประเภทหลังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ธรรมชาตินั้น โดยตัวของมันเองมีจุดเด่นที่ต่างไปจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลายได้มากกว่า จึงทำให้ได้รับความสนใจค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอีก 2 ประเภท จากข้อมูลการบันทึกถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ประมาณการได้ว่าประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมากถึง 1,385 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นน้ำตก (304 แห่ง) รองลงมาคือ ชายหาด/ทะเล (117 แห่ง) เกาะ/ชายฝั่ง/ปะการัง/ทะเล (136 แห่ง) และถ้ำ (128 แห่ง) (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเหล่านี้ มีจำนวนมากที่ตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์ หรือได้มีการประกาศให้เป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมาย เพื่อให้ได้รับการคุ้มครอง ดูแล รักษาสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบของแหล่งไว้ โดยพื้นที่ธรรมชาติที่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์และมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ 64 แห่ง (รอประกาศเพิ่มอีก 16 แห่ง รวมเป็น 80 แห่ง) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 37 แห่ง (รอประกาศเพิ่มอีก 5 แห่ง) วนอุทยาน 49 แห่ง เขตห้ามล่าสัตว์ป่า 48 แห่ง สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า 14 แห่ง สถานีเพาะพันธุ์สัตว์ป่า 18 แห่ง อุทยานแห่งชาติทางทะเล 18 แห่ง (รอประกาศเพิ่ม 6 แห่ง รวมเป็น 24 แห่ง) และพื้นที่ธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ 263 แห่ง

ข้อควรพิจารณาสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ระบุถึงข้อควรพิจารณาสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. ความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของแหล่งท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เป็นศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่ที่มีอยู่ ซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เป็นขีดจำกัดสูงสุดที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นพึงจะยอมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นได้ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศของสรรพสิ่งในระบบนิเวศแหล่งท่องเที่ยว หรืออาจเกิดการกระทบกระเทือนในแง่ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบนิเวศบ้างแต่ก็น้อยมาก ทั้งนี้ ระบบนิเวศนั้นสามารถฟื้นคืนสภาพด้วยตนเอง (self recovery)

กิจกรรมจากการท่องเที่ยวที่จะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ อาจเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งเกิดความแออัดของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ที่จะรองรับ และยังส่งผลกระทบต่อการใช้บริการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ยังเป็นอุปสรรคต่อการควบคุมดูแลความเรียบร้อยของเจ้าหน้าที่ต่อนักท่องเที่ยวเพื่อให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบการใช้พื้นที่ที่เหมาะสม และยังส่งผลกระทบต่อการรบกวนระบบนิเวศของพืชและสัตว์ อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งด้วย

แนวทางที่ควรดำเนินการในเรื่องของขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบคือ การควบคุมการเข้ามาให้บริการจากแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ การควบคุมฤดูกาลท่องเที่ยว เช่น อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เป็นช่วงฤดูกาลเท่านั้น เพื่อให้ระบบนิเวศมีโอกาสรื้อฟื้นสภาพด้วยตนเองได้ การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับความพร้อมในการจัดการ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายเพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยวมิให้เกิดการกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก การจำกัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่จำเป็นให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อลดการรบกวนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก (infrastructure and facilities) เป็นโครงสร้างที่เป็นสิ่งก่อสร้างหลัก ๆ เช่น ถนน สะพาน สนามบิน สถานีรถไฟหรือรถโดยสารท่าเรือ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระบบการสื่อสารคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งปกติจะเป็นสิ่งที่รัฐบาลของประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดสร้าง ทั้งนี้ การจัดสร้างพื้นฐานให้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวควรต้องศึกษาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง การที่มีโครงสร้างพื้นฐานไม่ครบถ้วนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปไม่ได้รับความสะดวกสบาย แต่จะได้สัมผัสธรรมชาติที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงนั้น สามารถใช้เป็นวิธีการหนึ่งในการคัดเลือกและจำกัดนักท่องเที่ยวไปด้วยในตัว ซึ่งสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ทำการศึกษาและกำหนดมาตรฐานโครงสร้างพื้นฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

2.1 ระบบถนนภายในแหล่งท่องเที่ยว ควรมีความพอดีกับยานพาหนะที่ใช้ ไม่สนับสนุนการบรรทุกของหนัก การเดินทางด้วยความเร็วสูง ขนาดที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 4-6 เมตร รูปแบบถนนควรให้สอดคล้องกับสภาพทรัพยากร หลีกเว้นเขตที่มีระบบนิเวศดี การก่อสร้างค้ำเนินถึงการทำลายทรัพยากรน้อยที่สุด วัสดุพื้นผิวแข็งแรง สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาลยกเว้นบางพื้นที่อาจปล่อยตามธรรมชาติ ระบบถนนควรประสานระหว่างเส้นทางรถยนต์ ทางเดินเท้า และการเชื่อมต่อกับเส้นทางอื่น ๆ โดยจัดให้มีระยะห่างจากถนนจนถึงแหล่งทรัพยากรหลัก ที่สำคัญต้องมีความปลอดภัยและมีที่จอดรถตามสภาพความต้องการ โดยคัดเลือกพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติน้อยที่สุด การค้ำเนินถึงความสะดวกของนักท่องเที่ยวในการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวให้มีความสำคัญน้อยกว่าการรักษาสภาพธรรมชาติ

2.2 ระบบไฟฟ้าภายในแหล่งท่องเที่ยว ควรงดเว้นการให้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่มีเสียงดังหรือต้องมีมาตรการลดความดังของเสียง สนับสนุนการใช้แหล่งกำเนิดไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ในพื้นที่ห่างไกล การเดินสายไฟฟ้าหลักจากแหล่งกำเนิดภายนอกหรือภายใน หรือการแจกจ่ายให้มี

ระบบความปลอดภัย ใช้สายไฟแบบมีฉนวน เดินสายไฟฟ้าใต้ดินให้มากที่สุด การเดินเสาพาดสาย ให้คำนึงเป็นพิเศษถึงการตัดทำลายทรัพย์สินในพื้นที่ จำกัดอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้ให้มีเฉพาะเท่าที่จำเป็น สำหรับการประหยัดพลังงานและไม่สร้างมลพิษ

2.3 ระบบสื่อสาร ควรมีการควบคุมและสนับสนุนให้มีระบบสื่อที่ทันสมัยภายใน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อการกระจายข้อมูลข่าวสารการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ใช้แหล่งกำเนิดพลังงานที่ประหยัดไม่มีมลพิษ

2.4 ระบบประปา ใช้แหล่งน้ำภายในพื้นที่ท่องเที่ยว มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่มน้ำใช้ ให้ได้มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนด ละเว้นการเดินเส้นท่ออย่างเปิดเผยภายในแหล่งท่องเที่ยวและการก่อสร้างให้ทำลายระบบนิเวศน้อยที่สุด

2.5 บริการที่พัก ตัวโครงสร้างที่พักควรสะท้อนสภาพเดิมแท้ของพื้นที่ในทางภูมิสถาปัตยกรรมและการตกแต่งภายใน มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การเลือกทำเลที่ตั้งของสถานบริการอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่ทำลายสภาพธรรมชาติ อาจดัดแปลงบ้างแต่ไม่เกิดผลกระทบ มีการจัดการด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานและน้ำอย่างประหยัดมีประสิทธิภาพ การจำกัดน้ำเสียและการจำกัดมูลฝอย ความสะอาดภายในสถานบริการ การสื่อความหมายสิ่งแวดล้อม และสะท้อนให้เห็นความเป็นท้องถิ่นประกอบการให้บริการ

3. ประเภทของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวกระทำในระหว่างการท่องเที่ยว อาจทำให้เกิดความเสียหายหรือความเสื่อมเสียต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้องในเวลาใดเวลาหนึ่ง ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปัจจุบันมักมีทุกเพศทุกวัยที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาหาความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่ตนไปเที่ยวชม ซึ่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้อาจได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความระมัดระวังพฤติกรรม หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่หรือเกิดขึ้นน้อยที่สุด

นักท่องเที่ยวจะมีรูปแบบที่ต่างกัน อาทิ การท่องเที่ยวทัศนศึกษา การท่องเที่ยวเชิงประชุมสัมมนาและฝึกอบรม (เช่น ค่ายเยาวชน) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวป่าเขาและถ้ำ การท่องเที่ยวแม่น้ำ ลำคลอง การท่องเที่ยวชายทะเล/เกาะแก่ง เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละแบบมักกำหนดตามกิจกรรมและสถานที่ที่ไปเยือน นักท่องเที่ยวบางกลุ่มบางประเภทอาจมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย แต่รูปแบบการท่องเที่ยวบางรูปแบบอาจมีนักท่องเที่ยวเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของนักท่องเที่ยวและความชอบของแต่ละกลุ่มคน ปัจจัยชี้วัดความ

เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน คือ “พฤติกรรมที่เหมาะสม” กับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้มีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

4. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ปรากฏในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมซึ่งได้นำมาจากต่างประเทศ อันได้แก่

4.1 กิจกรรมการเดินป่า (hiking/trekking) ลักษณะจะเป็นการเดินป่าระยะไกล (2 กิโลเมตรขึ้นไป) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยการนำตนเองไปสู่ธรรมชาติด้วยเส้นทางเดินเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่า ที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจตามธรรมชาติ นักท่องเที่ยวจะมีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ โดยมีนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มไม่เกิน 15 คน และมีมัคคุเทศก์นำทางที่มีความรู้ด้านนิเวศวิทยา และชำนาญพื้นที่เป็นอย่างดี หรือในพื้นที่ที่มีการจัดการสื่อความหมายธรรมชาติด้วยเครื่องมือต่าง ๆ ที่เหมาะสม การเดินทางที่ค่อนข้างยากลำบากเป็นการท้าทายความสามารถของนักท่องเที่ยว เช่น การปีนป่ายหรือเดินขึ้นลงเขาที่สูงชัน ความสวยงามของพื้นที่ นักท่องเที่ยวจะซาบซึ้งกับความสวยงามแปลกตาของธรรมชาติ

4.2 กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (nature education) เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินจากการได้เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติรูปแบบต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นในพื้นที่ เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมายทางธรรมชาติ ณ จุดที่น่าสนใจ นิทรรศการกลางแจ้ง เส้นทางเดินเท้าที่จัดทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัส เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งเส้นทางเดินเท้าเพื่อการศึกษาธรรมชาตินี้มีลักษณะที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ (1) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะไกล ที่เน้นการสื่อความหมายธรรมชาติอย่างเป็นระบบ ให้ความรู้ง่าย ๆ แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในแบบที่ใช้สื่อความหมายและนักท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง (2) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติระยะไกล ตอบสนองนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาธรรมชาติอย่างจริงจัง (3) เส้นทางใช้ประโยชน์พิเศษ เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นของผู้ใช้ และวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้เป็นหลัก เช่น ทางขึ้นจักรยาน ทางขึ้นม้า เป็นต้น

4.3 กิจกรรมส่องนก/ดูนก (bird watching) เป็นกิจกรรมเฉพาะสำหรับผู้ที่มีความสนใจเรื่องนก สิ่งดึงดูดคือนกหลากหลายชนิด ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ รวมทั้งนกหายาก เส้นทางเดินเท้าที่รับรองกิจกรรมประเภทนี้ไม่ต่างจากเส้นทางของกิจกรรม 2 ประเภทข้างต้น ซึ่งไม่ควรมีการพัฒนาปรับปรุงสภาพเส้นทาง นอกจากควรมีจุดหยุดพักบางจุดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จดบันทึกเรื่องราว

เกี่ยวกับนกต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น และนักท่องเที่ยวเองควรรีไต่เสื้อผ้าให้เหมาะสม กลมกลืนกับสภาพของพื้นที่

4.4 กิจกรรมกางเต็นท์พักแรม (tent camping) เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยไม่อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการอยู่อาศัยเกินความจำเป็น เป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเดินป่า การดูนก ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ต้องมีหน้าที่ในการดูแลความเรียบร้อย ควรเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความสุขกับการใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่าการรวมกลุ่มร้องเพลง จนทำลายความสงบของพื้นที่ บริเวณกางเต็นท์ของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มควรอยู่ห่างกัน และมีความเป็นส่วนตัวพอสมควร

4.5 กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (terrain/mountain biking) จักรยานที่ใช้โดยมากเป็นจักรยานเสือภูเขา เส้นทางขี่จักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้า มีความลาดชันในระดับต่าง ๆ ตลอดเส้นทาง ตั้งแต่ 0–20 เปอร์เซ็นต์ เส้นทางไม่ควรผ่านบริเวณที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือสืบพันธุ์ของสัตว์ป่า สภาพภูมิประเทศควรมีลักษณะต่าง ๆ เพื่อความท้าทายและไม่น่าเบื่อ มีจุดสนใจและความงดงามตามธรรมชาติ เส้นทางควรมีการพัฒนาให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ ไม่มีการตัดต้นไม้ใหญ่ ไม่จำเป็นต้องมีการปูอิฐหรือทำทางด้วยวัสดุก่อสร้าง ผู้ดูแลพื้นที่ควรดูแลสภาพเส้นทางให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ รักษาความสะอาด ดูแลนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ

4.6 กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (sky interpretation) นักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชนิดของดาวและกลุ่มดาว รูปร่างตำแหน่ง และวงโคจร ตลอดจนตำนานพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ที่จัดกิจกรรมควรเป็นที่โล่งและ/หรือบนที่สูง เช่น ทุ่งหญ้าที่ไม่มีต้นไม้บังท้องฟ้า เป็นต้น ฤดูที่เหมาะสมกับกิจกรรมประเภทนี้ คือ ฤดูหนาว เพราะท้องฟ้าไม่มีเมฆบดบัง กิจกรรมประเภทนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้ มีกล้องดูดาวและแผนที่ดาวประกอบ

การบริหารจัดการ

จากการศึกษาของสาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (2543) พบว่าการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกับกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดเตรียมไว้ โดยใช้อัตราข้าราชการที่มีอยู่เดิมกับการจ้างลูกจ้างชั่วคราวเป็นกำลังสนับสนุนในการปฏิบัติงาน

1. กิจกรรมด้านการบริหาร การวางกิจกรรมด้านการบริหารจัดการ แบ่งเป็น 3 รูปแบบ

1.1 สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นการบริหารควบคุมในส่วนสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของฝ่ายดำเนินงานหลักและฝ่ายกิจกรรมเสริมได้แก่

1.1.1 ที่พักแรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจะต้องมีไว้รองรับนักท่องเที่ยว ที่พักที่ได้จัดสร้างไว้จะแบ่งเป็น 3 แบบ คือ บ้านพักรับรอง 2 ห้องนอน เรือนพักรับรองแบบหมู่ และที่พักแบบเต็นท์ ที่พักแรมนี้สามารถจัดเก็บค่าบริการที่พักโดยกำหนดมาตรฐานราคาที่พักทั่วไป

1.1.2 บริการด้านอาหาร-เครื่องดื่ม เป็นบริการด้านโภชนาการในส่วนการบริหารหลักของภัตตาคาร ซึ่งจะให้บริการ 3 ช่วงเวลาต่อวัน คือ ช่วงเช้า (06.00-09.00 น.) กลางวัน (11.00-14.00 น.) และช่วงเย็น (17.00-21.00 น.)

1.2 กิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการและวิชาการ ประกอบด้วย การจัดห้องบรรยายไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการอบรมสัมมนาต่างๆ การจัดห้องนิทรรศการแสดงข้อมูล ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ธรรมชาติในบริเวณหรือกิจกรรมและงานสวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จัดห้องพยาบาลไว้บริการการรักษาพยาบาลขั้นต้นฉุกเฉิน และให้บริการด้านการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

1.3 กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ ชมธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีการจัดบริเวณชายของที่ระลึก ส่งเสริมการขายหัตถกรรมและผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น จัดกิจกรรมเดินป่ารอบ ๆ สวนป่า แหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง ผ่านจุดชมวิว และมีความปลอดภัย

1.4) กิจกรรมนันทนาการ เป็นการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายนอกเหนือจากการพักผ่อนหย่อนใจ

1.5 กิจกรรมอื่น ๆ ที่สนับสนุนกิจกรรมด้านการบริหาร คือ

1.5.1 ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความต้องการในการท่องเที่ยว ในพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า โดยการให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัทนำเที่ยว สถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้รู้จักสวนป่าในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

1.5.2 การจัดเก็บขยะมูลฝอย กำหนดการจัดเก็บของโครงการจะคำนึงถึงความสะดวกในการขนย้ายและจุดที่เหมาะสม ไม่ส่งกลิ่นรบกวน

2. โครงสร้างบุคลากร จะมีผู้ควบคุมการดำเนินการทั้งหมด โดยผู้บริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า แบ่งเป็น 3 แผนก คือ

2.1 ฝ่ายดำเนินการหลัก เป็นฝ่ายที่ดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลลูกค้าโดยตรง แบ่งเป็น 2 แผนก ได้แก่ แผนกบริการที่พัก ทำหน้าที่ต้อนรับดูแลความสะดวกและสิ่งจูงใจห้องพัก แผนกบริการด้านโภชนาการ ทำหน้าที่ให้บริการอาหาร/เครื่องดื่ม ทำความสะดวก จัดซื้อและเก็บอาหาร

2.2 ฝ่ายกิจกรรมเสริม เป็นฝ่ายที่เตรียมไว้สำหรับกิจกรรมสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น แผนกสวัสดิการวิชาการ ทำหน้าที่ให้ความรู้ คำแนะนำในการเที่ยวชมบริเวณสวนป่าและบริเวณข้างเคียง ตลอดจนจัดเตรียมบุคลากรในการดูแลและสวัสดิการและความปลอดภัย แผนกกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ มีหน้าที่ดูแลกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวในลักษณะให้ความเพลิดเพลิน และแผนกกิจกรรมนันทนาการ ดูแลกิจกรรมออกกำลังกาย

2.3 ฝ่ายงานสนับสนุน เป็นฝ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องข้างกับนักท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่ แผนกการตลาดและประชาสัมพันธ์ แผนกขนส่งและสื่อสาร แผนกบำรุงรักษา และแผนกการเงินและบัญชี

นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไร่ไพพรรณ (2544) ได้รวบรวมนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

สถานการณ์แนวโน้มการท่องเที่ยวของไทย

ปัจจุบันในตลาดการท่องเที่ยวโลก ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในอันดับที่ 20 และจัดอยู่ในอันดับ 3 ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รองจากจีน และฮ่องกง มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 10.50 สูงกว่าอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวโลก (+3.2 %) และภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (+7.5 %) โดยพื้นที่ท่องเที่ยวหลักที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว 10 อันดับ ยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเก่า คือ กรุงเทพฯ กาญจนบุรี พัทยา เชียงใหม่ ภูเก็ต ชะอำ อยุธยา หาดใหญ่ ระยอง และนครราชสีมา ตลาดที่มีศักยภาพสูง 10 อันดับแรก จำแนกตามถิ่นที่อยู่อาศัย (country of residence) ส่วนใหญ่ยังคงเป็นตลาดระยะใกล้ ได้แก่ ญี่ปุ่น มาเลเซีย จีน สิงคโปร์ ใต้หวัน ฮ่องกง สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และเกาหลีใต้ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง (tourism segments) ได้แก่ กลุ่ม MICE (M = Meeting / I = Incentive / C = Convention / E = Exhibition) กลุ่มนักท่องเที่ยวสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน/นักศึกษา กลุ่มนักกีฬา กลุ่มครอบครัว และกลุ่มที่จัดการเดินทางมาเอง

เมื่อพิจารณาในระยะยาวจากการคาดการณ์ขององค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ว่าประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวประมาณ 17.5 ล้านคนในปี 2553 และเพิ่มเป็น 36.9 ล้านคนในปี 2563 โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 8.24 ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวโลก (ร้อยละ 4.7) และภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ร้อยละ 7.94) และจากสถิติความสนใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวไทยสูงเป็นอันดับ 3 ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกนั้น เพราะไทยมีจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ (strengths) ก็คือ มีสถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม อธิยาศัยไมตรีของคนไทย

นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540 - 2546

รำไพพรรณ (2544) กล่าวไว้ว่า สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8(พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคง และสมดุล เสริมสร้างโอกาสการพัฒนาศักยภาพของคนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาที่เป็นธรรม อันเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างงานสร้างรายได้แล้ว ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2540-2546 ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยว ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงคุณภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป
2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท ร่วมกันป้องกันแก้ไขปัญหาทางการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. สนับสนุนการพัฒนา บริการอำนวยความสะดวกในระบบอินเตอร์เน็ต ให้ขยายทั้งในประเทศและทั่วโลก
4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพัฒนาและส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภูมิภาคนี้

5. ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในชาติ ให้เป็นนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านที่ดี
6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ได้ระดับมาตรฐาน นานาชาติ รองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ
7. ดูแล กำกับ ให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจฯ ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศน์ พ.ศ. 2535
8. ส่งเสริมการท่องเที่ยวมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน
9. ส่งเสริมให้มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามาเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวม
10. สร้างค่านิยมให้คนไทยเที่ยวไทยมากขึ้น กระจายความเจริญสู่ท้องถิ่น
11. ส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว

หลักการหรือกลยุทธ์ของการส่งเสริมการท่องเที่ยว

เพื่อให้แผนส่งเสริมการท่องเที่ยวข้างต้นมีความสอดคล้องกับการตลาด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดหลักการ หรือตัวกลยุทธ์ไว้ ดังนี้

1. ผลักดันให้มีการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม โดยร่วมกันกับภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจ นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์การบริหารส่วนตำบล
2. รณรงค์สร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นให้มีสภาพที่ดี (มีความสวยงาม/สะดวกสบาย/ปลอดภัย/สะอาด/น่าเที่ยว)

3. กำหนดระเบียบ บทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนและสร้างความเสื่อมโทรมแก่แหล่งท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด จริงจัง
4. เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น โดยให้มีความรู้ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว
5. อนุรักษ์รักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว
6. ปรีกษาหารือ ตั้งคณะทำงานร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้งระดับนโยบายและปฏิบัติ เพื่อวางแผนพัฒนาและแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม
7. ศึกษาและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ และระบบติดตามสถานะแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนจัดตั้งสถาบันการฝึกอบรม เพื่อประสิทธิภาพและคุณภาพในด้านการบริการ

หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

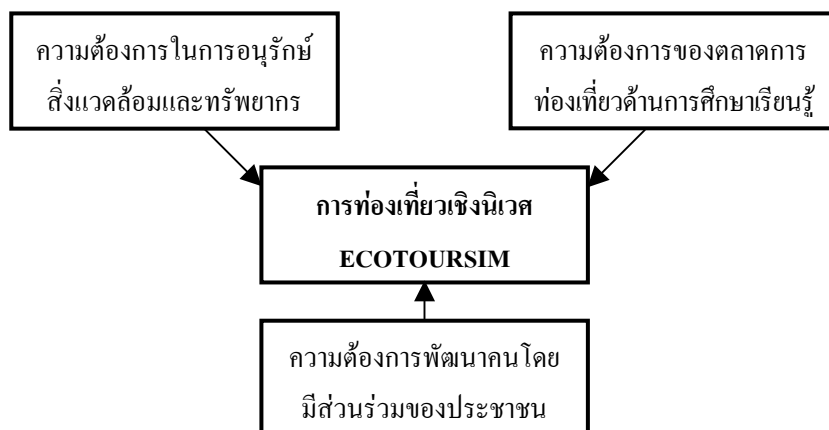
ร.าไพพรรณ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
2. มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม การบริหารจัดการในลักษณะการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี มีความปลอดภัยต่อการเดินทาง
3. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบหรือวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นต้นไป

4. มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
5. มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้ต่อนักท่องเที่ยว
6. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้ง ต่อวัน
7. มีมัคคุเทศน์ท้องถิ่น
8. มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีการบริการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กรภาครัฐบาล องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรบริหารท้องถิ่น (เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล)
9. มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่าง ๆ
10. มีแผนพัฒนาบุคลากรและการบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
11. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรม จะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (ecolodge)

ส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 ประการ คือ (1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (2) เที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (แหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชน) (3) มีการจัดการที่เป็นระบบ (ด้านสิ่งแวดล้อมและการศึกษา) แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง (เจ้าของสถานที่ มัคคุเทศน์และนักท่องเที่ยว) (4) มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (5) ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการ และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (รายได้) อย่างเสมอภาคกัน (6) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ มีประสบการณ์และความรู้ใหม่ ดังปรากฏตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ส่วนประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : รำไพพรรณ (2544)

ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า

พื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่รวม 13,750 ไร่ ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ห่างจากตัวเมืองสระบุรี ประมาณ 40 กิโลเมตร ซึ่งการเดินทางเข้าสู่โครงการฯ ทำได้ทางโดยรถยนต์ เริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร ไปทางทิศเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ประมาณ 100 กิโลเมตร ถึงอำเภอเมืองสระบุรี จากนั้นเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (มิตรภาพ) ประมาณ 18 กิโลเมตร ถึงบริเวณหน้าวัดทับทิมวง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนลาดยางท้องถิ่น เป็นระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร เมื่อถึงบ้านโป่งก้อนเส้า แล้วเลี้ยวซ้ายไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร จะถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของโครงการฯ รวมเป็นระยะทางทั้งสิ้น 139 กิโลเมตร สภาพถนนอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ใช้ได้ในทุกฤดูกาล สภาพและลักษณะโดยทั่วไปมีดังต่อไปนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546)

สภาพภูมิประเทศและที่ตั้งของโครงการ

พื้นที่บริเวณสวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นพื้นที่ภูเขา มีความลาดเอียงไปทางด้านทิศตะวันตก มีลำห้วยสายใหญ่อยู่ทางด้านทิศตะวันออก คือ ห้วยเจ็ดคด มีน้ำไหลตลอดปี ในฤดูแล้งปริมาณน้ำจะ

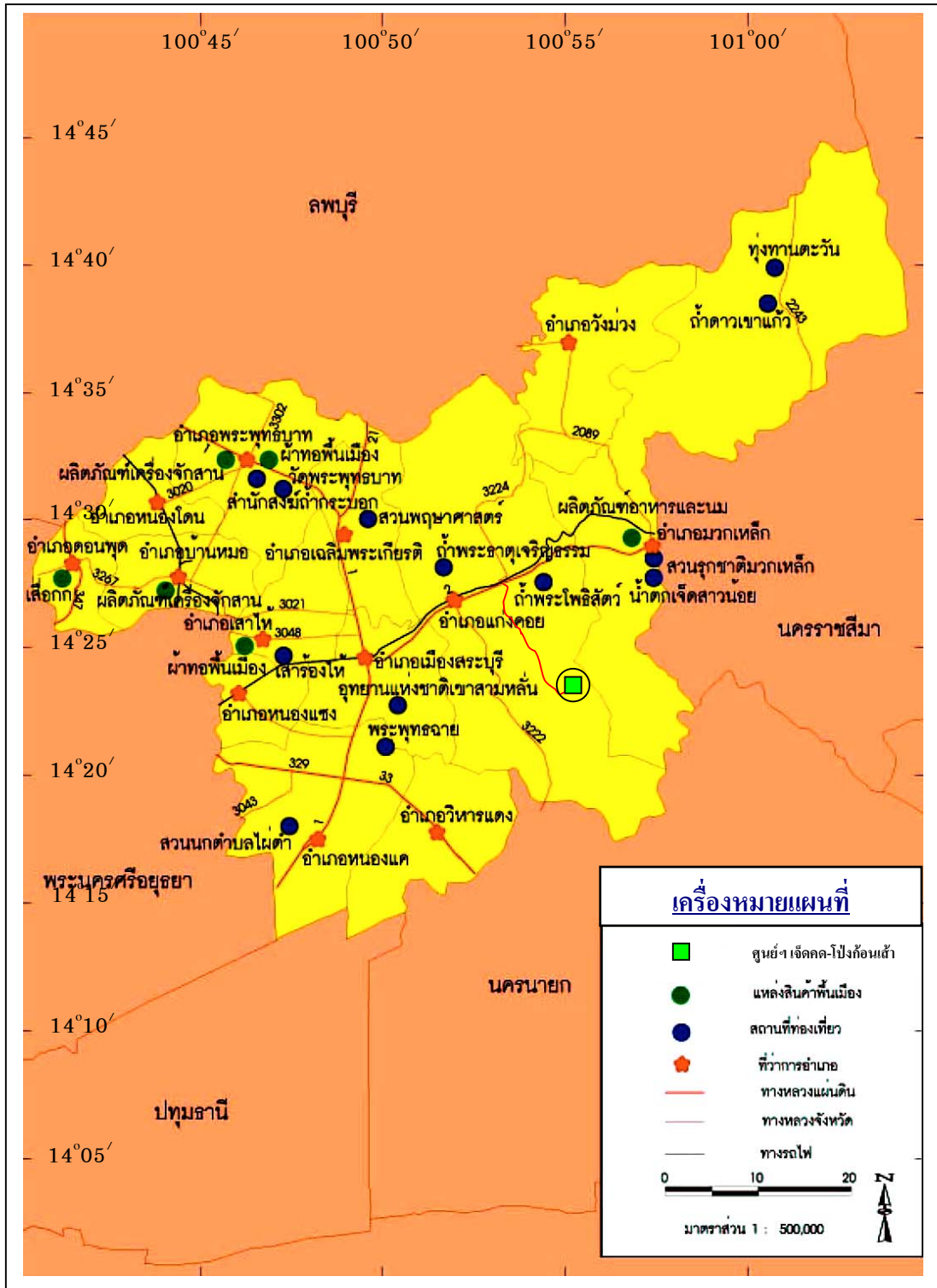
น้อยมาก และไหลขาดตอนเป็นช่วง ๆ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร เป็นที่ราบ
ในบริเวณหุบเขาบ้าง แต่มีจำนวนน้อยและเป็นพื้นที่หินโผล่ สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบแล้ง มีพื้นที่
ป่าไม้ที่หนาแน่น และเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารของแม่น้ำนครนายก โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับพื้นที่บ้านมวกเหล็กใน ตำบลมิตรภาพ อำเภอมวกเหล็ก และบ้านลำ น้ำพุ ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับห้วยประคู้ ห้วยเจ็ดคด และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ท้องที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านโป่งก้อนเส้า หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัด สระบุรี

สภาพภูมิอากาศ

สภาพอากาศโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว อุณหภูมิเฉลี่ย
ในแต่ละฤดูกาลไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดประมาณ 34 องศาเซลเซียส และต่ำสุด
ประมาณ 23 องศาเซลเซียส ฤดูร้อนจะเริ่มราวเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนพฤษภาคม และอากาศ
จะร้อนที่สุดในเดือนเมษายน จากนั้นจะเข้าสู่ฤดูฝน ประมาณปลายเดือนพฤษภาคม จนถึงเดือน
กันยายนและตุลาคม ซึ่งเกิดจากการได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดผ่านอ่าวไทย
เข้าสู่พื้นที่ภาคกลางของประเทศ ส่งผลให้เกิดฝนตกชุกต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ฤดูหนาวได้รับอิทธิพล
จากลมเย็นที่พัดมาจากตอนกลางของประเทศจีน แต่จะไม่หนาวรุนแรงเหมือนภาคเหนือ และภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจะเริ่มฤดูหนาวตั้งแต่เดือนตุลาคมไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

รายละเอียดแผนที่แสดงเส้นทางการเดินทาง และที่ตั้งของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี ปรากฏตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงเส้นทางการเดินทาง และที่ตั้งของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าแจ๊คคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546)

ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่โครงการฯ เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ได้ประกาศให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ มวกเหล็ก-ทับทิม แผลงที่ 2 อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำลำธารแขนงหนึ่งของ แม่น้ำป่าสัก มีลำห้วยมวกเหล็ก และลำห้วยท่ามะปรางไหลลงสู่แม่น้ำป่าสัก และมีลำห้วยเจ็ดคด ไหลลงสู่แม่น้ำนครนายก มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนหลายลูก โดยมีภูเขาต่อเนื่องมาจากเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จากด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก และลักษณะของภูเขาจะมีระดับความลาดเอียงต่ำลงมาจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ โดยมีขอบเขตของป่าติดกับอำเภอแก่งคอย

ในอดีตที่ผ่านมาป่าบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากการขยายตัวของ ประชากร ราษฎรซึ่งอพยพมาจากถิ่นอื่นได้เข้ามาทำการบุกรุกแผ้วถาง ยึดถือ ครอบครองพื้นที่ป่า โดย เริ่มจากการมีสัมปทานทำไม้ เมื่อหมดอายุสัมปทาน ราษฎรที่เป็นคนงานบางส่วนได้เข้ามาอยู่ในป่า สัมปทาน และบางส่วนอพยพเข้าไปใหม่โดยการบุกรุกพื้นที่ป่า และมีอาชีพหลัก คือการขโมยเลื่อย ไม้ขาย ทำไม้ฟันขายส่งโรงงานปูน เสาถ่านขาย และบริเวณใดเปิดป่าโล่งเดียนก็จะปลูกพืชไร่ มีข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง จากการสอบถามราษฎรผู้เข้ามาบุกรุกในช่วงแรก ๆ พบว่า มีชีวิตความเป็นอยู่ ที่สะดวกสบายพอสมควร เพราะมีรายได้จากการขายไม้เป็นหลัก รวมถึงการปลูกพืชไร่ก็ได้ผลดี เพราะสภาพดินในระยะเริ่มแรกของการเปิดป่าจะมีปุ๋ยอินทรีย์ในดินสูง ความชื้นในอากาศมีมาก เมื่อมีจำนวนราษฎรเพิ่มมากขึ้น การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่ได้ขยายตัวสูงขึ้น จากพื้นที่ที่มีความลาดชัน สูงจนถึงสันเขา หน้าดินมีการไถพรวนเพื่อทำไร่ เกิดการกัดเซาะพังทลายหน้าดินเสียหาย มีลักษณะ ของหินโผล่กระจายอยู่ตามพื้นที่ สภาพของป่าเริ่มมีการเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก จะมีหญ้าคา และหญ้าจรจบเกิดขึ้นทดแทนป่า และเกิดไฟไหม้ป่าอย่างรุนแรงในฤดูแล้ง การเกษตรของราษฎร ไม่ได้ผล การบุกรุกป่ามีระยะเวลายาวนานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2512 และมีการบุกรุกป่าสูงสุดในปี พ.ศ. 2518 เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลสมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ เป็นนายกรัฐมนตรี การดำเนินการ ใด ๆ ของทางราชการกรมป่าไม้ โดยเฉพาะการปลูกป่าจะได้รับการต่อต้านขัดขวางจากราษฎร มีปัญหา อุปสรรคมากมาย กรมป่าไม้เห็นว่า พื้นที่แห่งนี้เป็นพื้นที่สำคัญ จึงได้ตั้งโครงการปรับปรุงป่าสงวน แห่งชาติป่ามวกเหล็ก-ทับทิม แผลงที่ 2 และในรูปของหมู่บ้านป่าไม้ขึ้นมาอีกโครงการหนึ่ง เพื่อ ยับยั้งและสกัดกั้นมิให้เกิดการบุกรุกแผ้วถางป่าขยายตัวต่อไป ดูแลและปรับปรุงสภาพป่าเสื่อมโทรม ให้อกลับฟื้นคืนเป็นต้นน้ำลำธารเช่นเดิม และการอพยพของราษฎรที่กระจัดกระจายอยู่ในป่าให้มาอยู่ รวมกันเป็นหมวดหมู่ จัดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้เป็นหลักแหล่ง ทุกหน่วยราชการเข้ามาร่วมกัน ปรับปรุง และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร

แหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (tourism attraction) หลายแห่ง ประกอบกับพื้นที่มีอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทางด้านทิศตะวันออก ความน่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีอยู่ของพื้นที่ ก็คือ ศักยภาพของสถานที่ที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในพื้นที่ ดังนี้

1. **จุดชมวิวมานางาย** พื้นที่เป็นลานหินกว้าง ตั้งอยู่บนยอดเขาที่สูงสุดของโครงการฯ (มีความสูง 550 เมตร จากระดับน้ำทะเล) มีพรรณไม้หายากขนาดใหญ่ มีทิวทัศน์สวยงาม มีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่ ได้แก่ ช้าง กระทิง กวาง และนกชนิดต่าง ๆ

2. **จุดชมวิวมอเครือ** ตั้งอยู่บนยอดเขาที่มีความสูง 500 เมตร จากระดับน้ำทะเล สามารถมองเห็นทิวทัศน์รอบด้าน โดยเฉพาะเทือกเขาของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ที่เรียงรายสลับซับซ้อน เวลา 18.15 นาฬิกา จะได้รับชมตะวันลับฟ้าที่มอเครือ ยามค่ำคืนลมพัดอากาศเย็นสบาย (อุณหภูมิ 12 องศาเซลเซียสในฤดูหนาว) จะได้กลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ป่า นักท่องเที่ยวมักใช้เป็นที่ดูดาว เนื่องจากเห็นขอบฟ้ากว้าง ไม่มีแสงรบกวนและเสียงเจียบสงบ เมื่อมองลงเบื้องล่างจะเห็นแสงไฟตามแนวถนน และตัวเมืองอยู่ไกลลิบเหมือนมีดาวอยู่บนดิน โดยรอบจุดชมวิวงจะพบสัตว์ป่านานาชนิด ได้แก่ นางาย ไก่ฟ้า ไก่ป่า อีเห็น นกชนิดต่าง ๆ และพื้นที่บริเวณนี้ เป็นเส้นทางหากินของกระทิง

3. **อ่างเก็บน้ำซับป่าว่าน** มีความจุน้ำขนาด 180,000 ลูกบาศก์เมตร ล้อมรอบด้วยป่าด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก ซึ่งจะมีสัตว์ป่าประเภท กวาง เก้ง อีเห็น เสือปลา ลงมากินน้ำทุกคืน รอบอ่างมีนกไม่น้อยกว่า 50 ชนิด ที่โดดเด่น ได้แก่ นกขุนทอง นกกระทาทูง นกกระแตแต้แว๊ด นกปรอท นกตะขาบดง นกนางแอ่น ฯลฯ ส่วนด้านทิศตะวันตก นักท่องเที่ยวนิยมใช้เป็นที่กางเต็นท์ เนื่องจากเป็นทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ และมีทิวทัศน์ที่มีความสวยงาม

4. **น้ำตก** มีน้ำตกที่สามารถเดินทางเข้าถึงได้จำนวน 10 แห่ง มีทั้งที่อยู่ในเขตของพื้นที่ศูนย์ฯ และที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ดังนี้

4.1 น้ำตกในพื้นที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติฯ เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า ในส่วนที่น่าสนใจมีอยู่ทั้งสิ้น จำนวน 7 แห่ง ได้แก่

(1) **น้ำตกเจ็ดคดเหนือ** ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดกลาง สูง 4 ชั้น อยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 1.20 กิโลเมตร มีอ่างเก็บน้ำขนาดกลางและสามารถลงเล่นน้ำได้ พื้นที่โดยรอบเป็นป่าดิบชื้น มีน้ำมาก น้ำตกจะมีความสวยงามระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงธันวาคม นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวมากที่สุด ใช้เวลาเดินทางประมาณ 20 นาที

(2) **น้ำตกเจ็ดคดกลาง** ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีชั้นเดียว อยู่ห่างจากน้ำตกเจ็ดคดเหนือ ประมาณ 150 เมตร แต่มีลักษณะเด่น คือ น้ำจะไหลออกมาตามรอยแตกของหินเป็นแนวยาว ขณะเดียวกันจะมีรากไทรโอบล้อมไว้ไม่ให้หินพังทลายลงมา เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพังทลายของดิน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที

(3) **น้ำตกเจ็ดคดใต้** ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดกลาง มีชั้นเดียว สูงประมาณ 15 เมตร มีอ่างน้ำขนาดกลางและลำธารสามารถลงน้ำเล่นได้ พื้นที่โดยรอบเป็นป่าดิบชื้น มีพันธุ์ไม้หลายชนิด ได้แก่ เห็ด เฟิร์น ว่าน มีทั้งไม้ดอกจนถึงพันธุ์ไม้ขนาดใหญ่ ในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ต้นโสมน้ำจะออกดอกที่สวยงามมาก ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายน เป็นช่วงที่มีน้ำมาก ใช้เวลาเดินทางประมาณ 40 นาที

(4) **น้ำตกเจ็ดคดใหญ่** ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดกลาง มีชั้นเดียว สูงประมาณ 10 เมตร อยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 1.20 กิโลเมตรมีอ่างน้ำขนาดใหญ่และลึกมาก หน้าผากกว้างมีน้ำไหลตลอดปี นักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวกันมาก ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที

(5) **น้ำตกซับป่าว่าน** ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดกลาง มีจำนวน 11 ชั้น และมีความยาวถึง 2.00 กิโลเมตร ตลอดลำห้วยซับป่าว่าน มีต้นกำเนิด คือ เป็นน้ำที่ล้นมาจากอ่างเก็บน้ำซับป่าว่าน และเป็นน้ำที่ไหลซึมออกมาจากใต้ดิน มีน้ำไหลหลากระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนธันวาคม นักท่องเที่ยวมักนิยมใช้เป็นเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ และเป็นเส้นทางหลบน้ำป่า ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง

(6) **น้ำตกหินลาด** ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดกลาง มีความสูง 2 ชั้น อยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 1.40 กิโลเมตร โดยรอบเป็นป่าดิบชื้น มีน้ำไหลหลากระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที

(7) **น้ำตกคลองผักหนาม** ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดกลาง มีความสูง 2 ชั้น อยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 2.50 กิโลเมตร พื้นที่โดยรอบเป็นป่าดิบชื้น มีสัตว์ป่าประเภท กระต๊อง กวาง หมู และนกเงือก อาศัยอยู่ ซึ่งเหมาะสำหรับนักนิยมไพรที่ต้องการเดินทางไกล และผจญภัย ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง

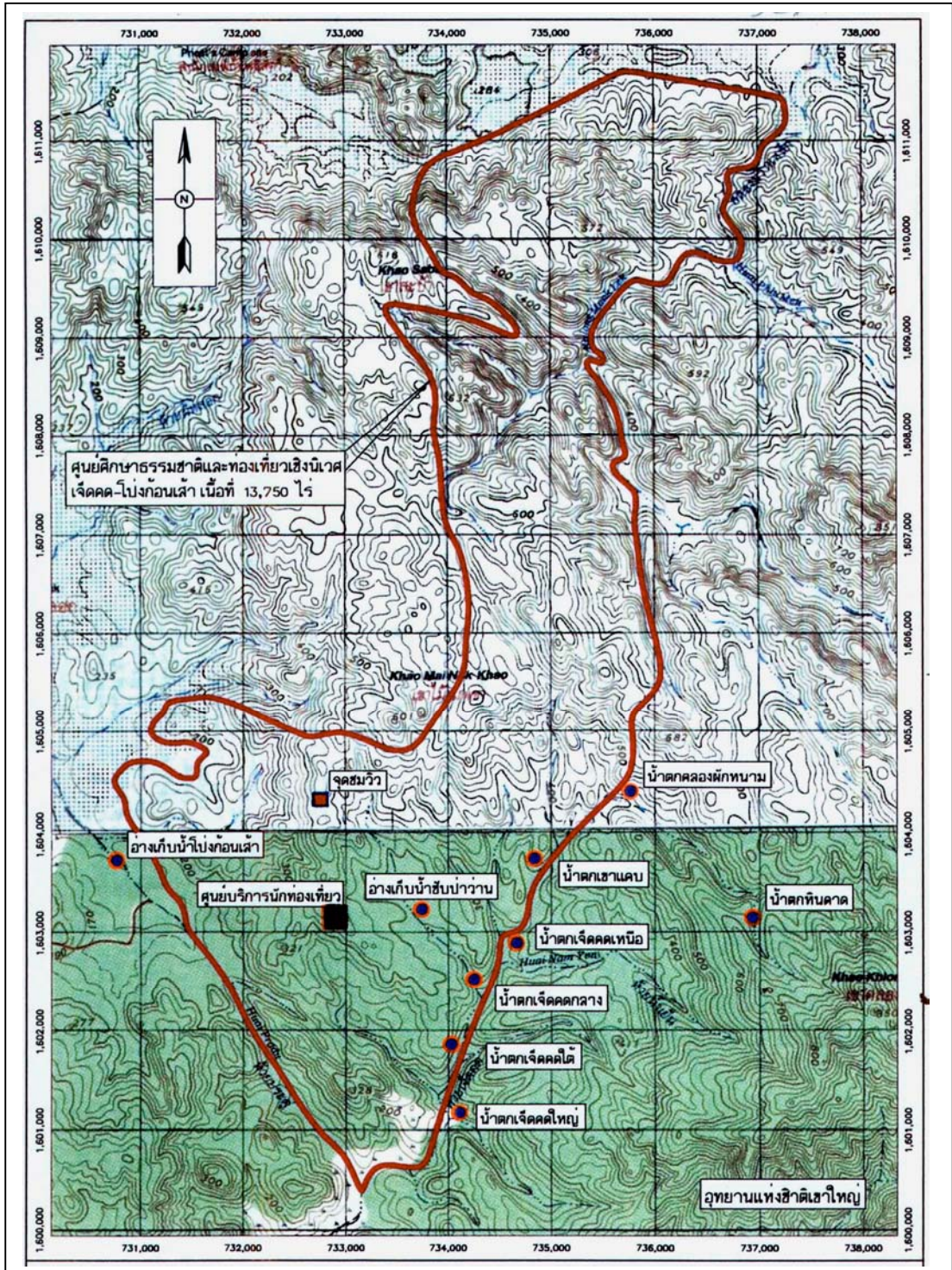
4.2 น้ำตกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในส่วนที่น่าสนใจ มีอยู่ทั้งสิ้น จำนวน 2 แห่ง ได้แก่

(1) น้ำตกโกรกอีดก ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สวยงาม มีความสูง 8 ชั้น อยู่ในป่าลึก การเดินทางต้องใช้รถขับเคลื่อน 4 ล้อ เข้าไปประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง แล้วเดินเท้าต่อไปอีก 2 ชั่วโมง นักท่องเที่ยวที่ชอบการเดินป่าให้ความสนใจมาก

(2) น้ำตกเขาแคบ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของศูนย์ฯ เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สวยงาม มีความสูง 7 ชั้น อยู่ห่างจากศูนย์ฯ ประมาณ 5.00 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินเท้า 3 ชั่วโมงนักท่องเที่ยวนักที่ ชอบเดินป่าผจญภัย และชอบคนดูให้ความสนใจมาก

5. แหล่งธรรมชาติศึกษา บริเวณพื้นที่ของศูนย์ฯ สามารถพบเห็นชนิดพรรณไม้ได้หลายหลากหลาย ตั้งแต่เห็นตราจนถึงพรรณไม้ขนาดใหญ่ ที่เป็นดัชนีชี้วัดสภาพของป่า เช่น ไม้เถียงม (*Cotylelobium melanoxydon* Pierre) ยาง (*Dipterocarpus tuberculatus* Roxb. Var.) ตะเคียนทอง (*Hopea odorata* Roxb.) ฤๅษณา (*Photinia arguta* Lindl. Van./*Salieifolia* Vidal) กระบอก (*Irvingia malayana olivoexa* Benn.) ชนิดพันธุ์ไม้เหล่านี้ สามารถเรียนรู้ได้ในลักษณะของประโยชน์ เช่น พันธุ์ไม้ที่เป็นอาหารของสัตว์ ได้แก่ มะไฟป่า (*Baccaurea sapida* Muell.) คอแลน (*Xerospermum intermedium* Radlk.) กระท้อน (*Sandoricum koetjape* Merr. Syn. *S. indicum* Cav.) หวี้า (*Eugenia cumini* (L) Druce) ไทร (*Ficus consociata* Bl.) มะปริง (*Bouea oppositifolia* Meissn. Var. *microphylla* Merr.) มะปราง (*Bouea macrophylla* Briff.) แคป่า (*Markhamia pierrei* P. Dop) จี๊ว (*Bombax ceiba* Linn) มะคูก (*Siphonodon celastrineus* Griff.) มะกอก (*Spondias pinnata* L.f. Kurz) กล้วยป่า (*Musa paradisiaca* Linn.) เตาร้าง (*Caryota urens* Linn.) ทิ้งถ่อน (*Albizia procera* Roxb.) พันธุ์ไม้พื้นล่างที่ใช้เป็นพืชสมุนไพรได้ อาทิเช่น ม้ากระทืบโรง (*Ficus pubigera* Wall.) กวาวเครือ (*Milettia auriculata* Bax.var.*extensa* Benth.) รางจืด (*Crotalaria shanica* Lace) กระเพรา (*Ocimum sanctum* Linn.) ว่านชนิดต่าง ๆ (*Crimum latifolium* Linn.) กระเจียว (*Curcuma parviflora* Wall.) เปราะหอม (*Kaempferia galanga* Linn.) กะทือ (*Zingiber zerumbet* Smith) กระชาย (*Boesenbergia pandurata* Holtt.) ป่า (*Languas qalanga* L.Stuntz Syn.) เร่ว (*Amomum biflorum* JackSyn.A.schimtii Gagnep.) ผักหนาม (*Lasia spinosa* L.Thw.) หวาย (*Myrialepis scortechinii* Becc.) พันธุ์ไม้ที่ใช้ในการจัดประดับ ตกแต่งได้ เช่น จี๊ว (*Bombax ceiba* Linn.) สร้อยอินทนิล (*Thunbergia grandiflora* Roxb.) เข็มป่า (*Pavetta wallichiana* Steud.) ใบด่างดอก (*Mussaenda cordifolia* Wall.) ทางกระรอก (*Uraria acaulis* Schindl.) มะลิวัลย์ (*Jasminum adenophyllum* Wall.) กล้วยไม้ (*Helixanthera pulchra* Dang.) รวมทั้งเห็ดรา เช่น เห็ดหูหนู (*Auricularia polytricha* Sacc.) และเห็ดอีกจำนวนหลายชนิด

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี มีสภาพป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทั้งทางด้านพืชพันธุ์ และสัตว์ป่า ประกอบกับมีสถานที่ท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติเป็นจำนวนมาก จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งรายละเอียดแผนที่แสดงพื้นที่ที่ตั้ง และแหล่งท่องเที่ยว ของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี บนเนื้อที่ 13,750 ไร่ ปรากฏตามภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงพื้นที่ ที่ตั้ง และแหล่งท่องเที่ยว ของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546)

ความเป็นมาของโครงการ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) ได้สรุปความเป็นมาของโครงการไว้ว่า ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าแห่งนี้ แต่เดิมนั้นเป็นหน่วยงานราชการที่อยู่ในสังกัดกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีชื่อหน่วยงานทางราชการว่า “ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า” และเมื่อได้มีการปฏิรูประบบราชการเมื่อปี พ.ศ. 2545 จึงได้มีการโอนย้ายมาสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า การดำเนินการในระยะแรกมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ กรมป่าไม้ ได้เข้ามาทำการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพทางธรรมชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เพื่อให้สภาพป่าสมบูรณ์ รวมถึงการฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรสัตว์ป่าและสิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้เริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในระหว่างปี พ.ศ. 2540-2541 กรมป่าไม้ได้เข้ามาดำเนินกิจกรรม ใช้งบประมาณสร้างสิ่งก่อสร้างประมาณ 32,923,468.00 บาท และงบประมาณคงที่อีกปีละ 2 ล้านบาท จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2544 สำหรับในปี พ.ศ. 2545-2546 กรมป่าไม้ได้รับงบประมาณมาอีก 4,769,000 บาท นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2541-2542 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ยังให้ความร่วมมือทำถนนลาดยางเข้าค่ายลูกเสือ และสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นอีก 1 แห่ง รวมเป็นเงินประมาณ 3 ล้านบาท และกรมชลประทานให้ความร่วมมือสร้างอ่างเก็บน้ำอีก 2 แห่ง รวมเป็นเงินประมาณ 20 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2445-2546 ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดสรรงบประมาณ 87 ล้านบาท เพื่อพัฒนาพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า โดยจัดแบ่งออกเป็น 22 ล้านบาท ใช้ในการสร้างค่ายลูกเสือ และอีก 65 ล้านบาท เป็นงบการดำเนินการเกี่ยวกับที่พัก ซึ่งเมื่อสรุปงบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างและจัดตั้งศูนย์ฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541-2546 สามารถสรุปงบประมาณที่ดำเนินการได้ ดังนี้

1. ใช้งบประมาณ พ.ศ. 2541 – 2542	ใช้งบประมาณของส่วนราชการต่าง ๆ ดังนี้
(1) กรมป่าไม้ เป็นเงิน	32,923,408.00 บาท
(2) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นเงิน	3,000,000.00 บาท
(3) กรมชลประทาน เป็นเงิน	20,000,000.00 บาท
รวมเป็นเงิน	55,923,408.00 บาท

2. งบประมาณ พ.ศ. 2544 ใช้งบประมาณของกรมป่าไม้ ดังนี้	
(1) อำนวยการค่าจ้างชั่วคราวรายเดือนและรายวัน	823,000.00 บาท
(2) ค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ	80,000.00 บาท
(3) บำรุงป่า 500 ไร่	200,000.00 บาท
(4) แนวกันไฟ 5 กิโลเมตร	17,000.00 บาท
(5) ปลูกป่าหาย 300 ไร่	1,060,000.00 บาท
(6) ค่าตอบแทน	10,000.00 บาท
รวมเป็นเงิน	2,190,000.00 บาท
3. งบประมาณ พ.ศ. 2545-2546 ใช้งบประมาณของส่วนราชการต่าง ๆ ดังนี้	
(1) กรมป่าไม้ เป็นเงิน	4,769,000.00 บาท
(2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นเงิน	87,000,000.00 บาท
รวมเป็นเงิน	91,769,000.00 บาท
รวมเป็นงบประมาณรายจ่ายทั้งสิ้น	149,882,408.00 บาท

ตารางที่ 1 บัญชีงบประมาณดำเนินการของกรมป่าไม้ ที่ได้รับจัดสรรตามโครงการฯ ระยะที่ 1

ลำดับ	แผนงานที่ได้รับ	งบประมาณ (บาท)	หมายเหตุ
1	งานบำรุงป่า หมวดค่าครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง		
	1.1 ครุภัณฑ์		
	(1) จานดาวเทียม พร้อมอุปกรณ์ 1 ชุด	45,000	
	(2) โทรทัศน์สี ขนาด 29 นิ้ว 1 เครื่อง	25,000	
	(3) เครื่องวีดิโอแบบเล่นเทปและบันทึกเทป 1 เครื่อง	7,500	
	(4) กล้อง 2 ตา สำหรับคน 10 ชุด	16,800	
	(5) เต็นท์บุคคลนอน 2 คน 20 เต็นท์	37,800	
	(6) เต็นท์บุคคลนอน 4 คน 20 เต็นท์	85,200	
	(7) เต็นท์บุคคลนอน 6 คน 10 เต็นท์	78,400	
	(8) ถูนอนบุคคล 50 ถู	99,000	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	แผนงานที่ได้รับ	งบประมาณ (บาท)	หมายเหตุ
1	1.2 ค่าที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง		
	(1) ศาลาเอนกประสงค์ 1 หลัง	1,209,200	
	(2) บ้านพักข้าราชการระดับ 7-8 1 หลัง	791,000	
	(3) บ้านรับรอง 7 หลัง	5,600,000	
	(4) บ้านพักคนงาน 1 ครอบครัว 2 หลัง	418,000	
	(5) ศาลาพักผ่อนนักท่องเที่ยว 2 หลัง	425,000	
	(6) ระบบประปา	520,000	
	(7) ระบบไฟฟ้าแรงต่ำ	2,656,000	
	(8) ระบบประปาผิวดิน	3,797,900	
	(9) ขยายเขตไฟฟ้าแรงสูง	5,937,608	
	(10) เสาธงสูง 12 เมตร 1 เสา	13,000	
	(11) ป้อมยาม 1 หลัง	31,000	
	(12) ถังขยะ 6 ชุด	180,000	
	(13) ลานจอดรถลูกรังบดอัดแน่นขนาด 1,600 ม ³	200,000	
	(14) ห้องสุขา ขนาด 6 ห้อง 1 หลัง	164,900	
	(15) ลานแสดงช้าง ขนาด 1,100 ม ³	63,700	
	(16) ป้ายชื่อ โครงการขนาดใหญ่ 1 ป้าย	60,000	
	(17) ชุมนป้ายข้อมูลและแผนที่ท่องเที่ยว 1 ชุด	70,000	
	(18) งานปรับปรุงภูมิทัศน์ เนื้อที่ 6 ไร่	606,000	
	(19) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมกิจกรรม	1,219,700	
	(20) โรงเก็บพัสดุ ขนาด 120 ม ³ 1 หลัง	456,000	
	(21) เสาอากาศสูง 45 เมตร พร้อมสายล่อฟ้า 1 เสา	85,000	
	(22) ห้องสุขา ขนาด 10 ห้อง	773,000	
	(23) ลานเล่นแคมป์ไฟพื้นที่ 1,600 ม ³	101,000	
	(24) พื้นที่กางเต็นท์พื้นที่ 2,010 ม ³	114,800	
	(25) ศาลาชมวิว 1 หลัง	180,000	

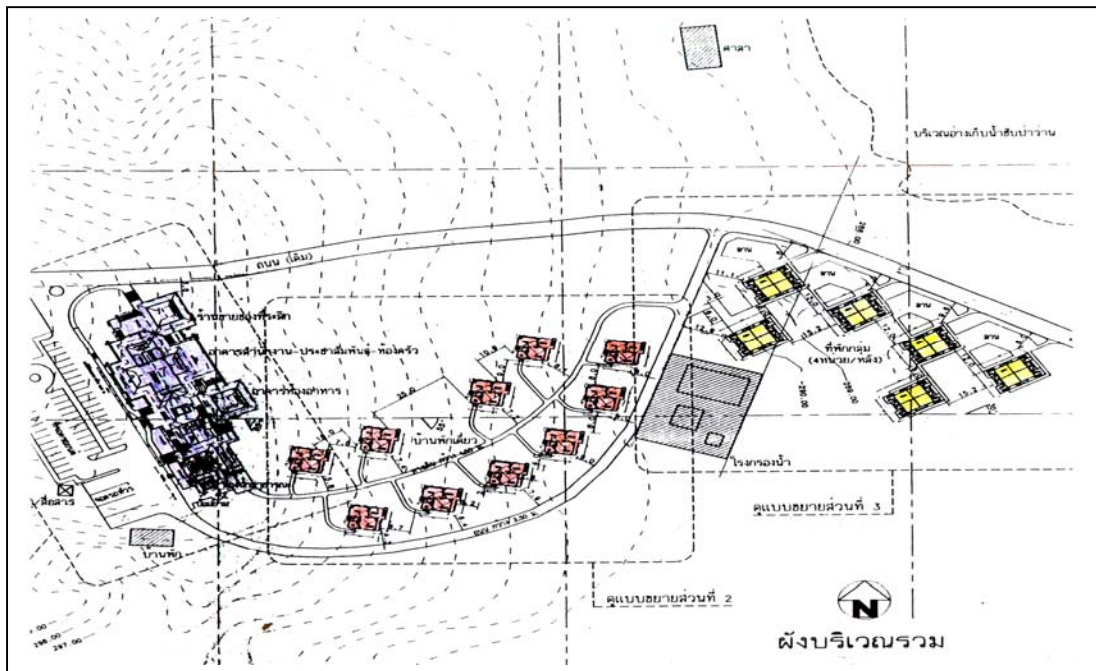
ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	แผนงานที่ได้รับ	งบประมาณ (บาท)	หมายเหตุ
1	1.2 ค่าที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง (ต่อ)		
	(26) ชุมนำหน่วยเครื่องดื่มน้ำ 1 หลัง	30,000	
	(27) ห้องสุขา ขนาด 2 ห้อง 1 หลัง	72,000	
	(28) ปางช้างพร้อมอาคารประกอบ	603,900	
	(29) เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะทาง 6 กม.	150,000	
	(30) ถนนสายหลักโครงการ ระยะทาง 6 กม.	600,000	
	รวม	32,923,408	

ที่มา: กรมป่าไม้ (2541)

การดำเนินงานของโครงการ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในปัจจุบันทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ทุ่มงบประมาณและเข้ามาดำเนินการบริหารจัดการ และได้ก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ในที่นี้ได้้นำแผนผังบริเวณโครงการ และอาคารรวมและประชาสัมพันธ์มาแสดงไว้ปรากฏตามภาพที่ 5 และภาพที่ 6 ตามลำดับ ทั้งนี้ ในด้านการดำเนินงานโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มุ่งเน้นการดำเนินการเพื่อนำโครงการไปสู่ “การพัฒนาเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี ให้เป็น World Class Destination (WCD) และ Sustainable Tourism Growth” ซึ่งแผนการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่การพัฒนาดังกล่าวนั้น จะต้องมีการกำหนดแผนระยะกลาง แผนระยะยาว รวมทั้งการบูรณาการในทุกด้านให้สามารถตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่โครงการอย่างเป็นระบบ จะต้องมีการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนให้เป็นหนึ่งเดียว จึงจะสามารถนำพาโครงการไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ แผนงานดังกล่าวสามารถนำมาแสดงในรูปของวงจรแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี ดังปรากฏตามภาพที่ 7 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแผนผังดังกล่าวให้อยู่ในรูปของภาษาไทยทั้งหมด

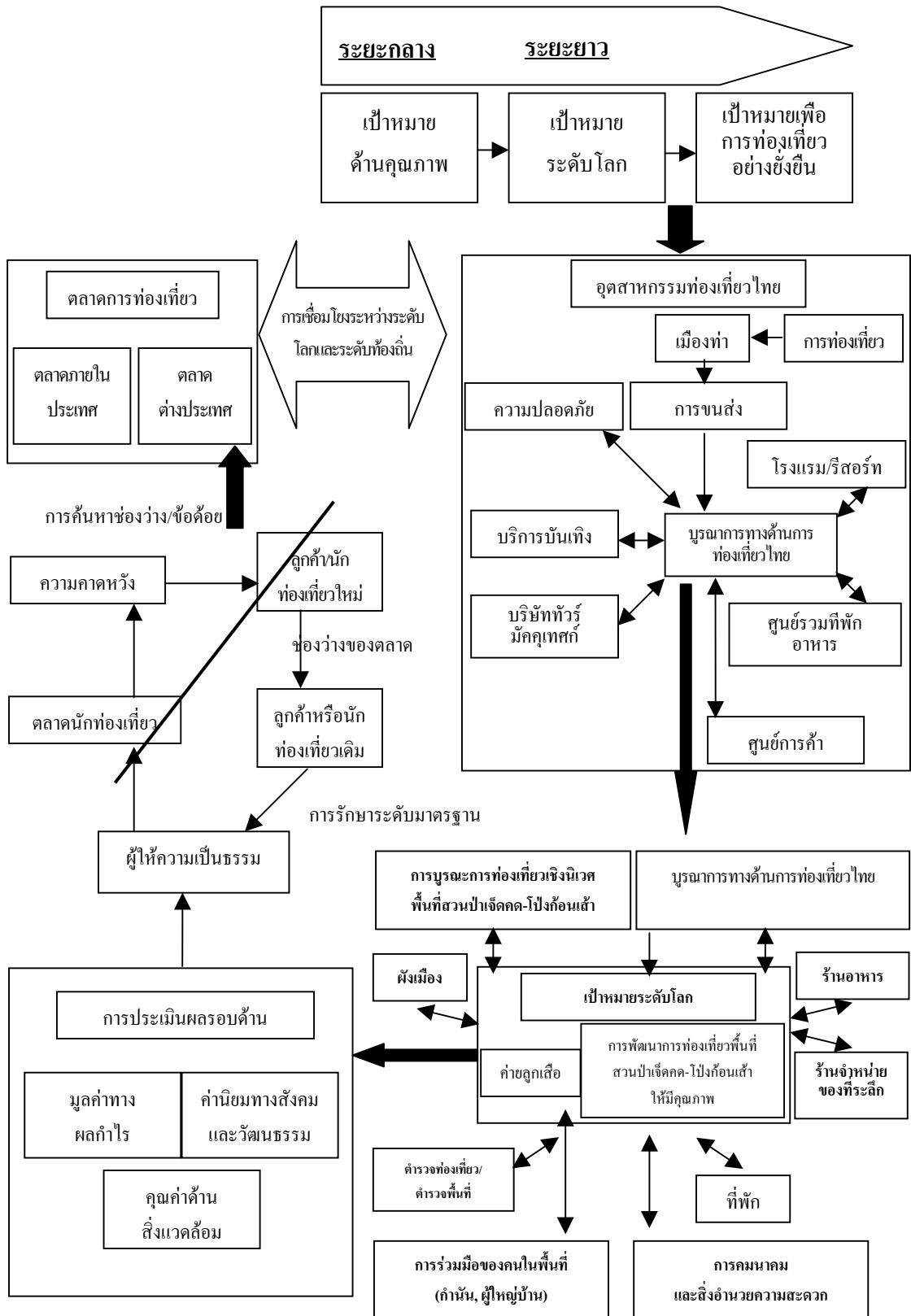

ภาพที่ 5 แผนผังรวมของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 6 อาคารรวมและประชาสัมพันธ์ ของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546)

ภาพที่ 7 วจรแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี

ที่มา: ปรับปรุงจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546)

จากภาพที่ 7 ได้แสดงให้เห็นถึงภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี ให้เป็นเลิศในระดับโลกและมีการเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งวงจรแผนการท่องเที่ยวดังกล่าว จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. **แนวคิดการเชื่อมโยงระดับท้องถิ่นสู่ระดับโลก** คือ การประสมประสานความเป็นมาตรฐานสากลกับท้องถิ่นให้กลมกลืน ด้วยการรักษาความดั้งเดิมของศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ประจักษ์ในการรับรู้ (perception) ของผู้เยี่ยมชม และการสร้างมาตรฐานการบริหารจัดการของชุมชนในระดับสากล

2. **ต้องคำนึงถึงภาพรวมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย** (Thailand Tourism Industry) ในการบูรณาการด้านต่าง ๆ โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีคุณภาพ (quality destination) เพราะในการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น จะต้องได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวระดับชาติ ทั้งนโยบาย แผนกลยุทธ์ และงบประมาณจากรัฐบาล และภาคเอกชนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพื่อแก้ไขปัญหาการทำธุรกิจท่องเที่ยวแบบระยะสั้นที่มักจะใช้การตัดราคา การหลอกลวง เพื่อทำให้ต้นทุนของผู้ประกอบการต่ำ แต่กลับสร้างความเสียหายให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งระบบ

3. **การบูรณาการด้านการท่องเที่ยว** เป็นการผลักดันชุมชน ทั้งโดยภาครัฐบาลและเอกชนท้องถิ่น ให้มีแนวคิดการทำธุรกิจที่มีมาตรฐานสากล ดังนี้

ประการที่ 1 พัฒนาการบริหารจัดการสู่สากล โดยเฉพาะ การบริหาร

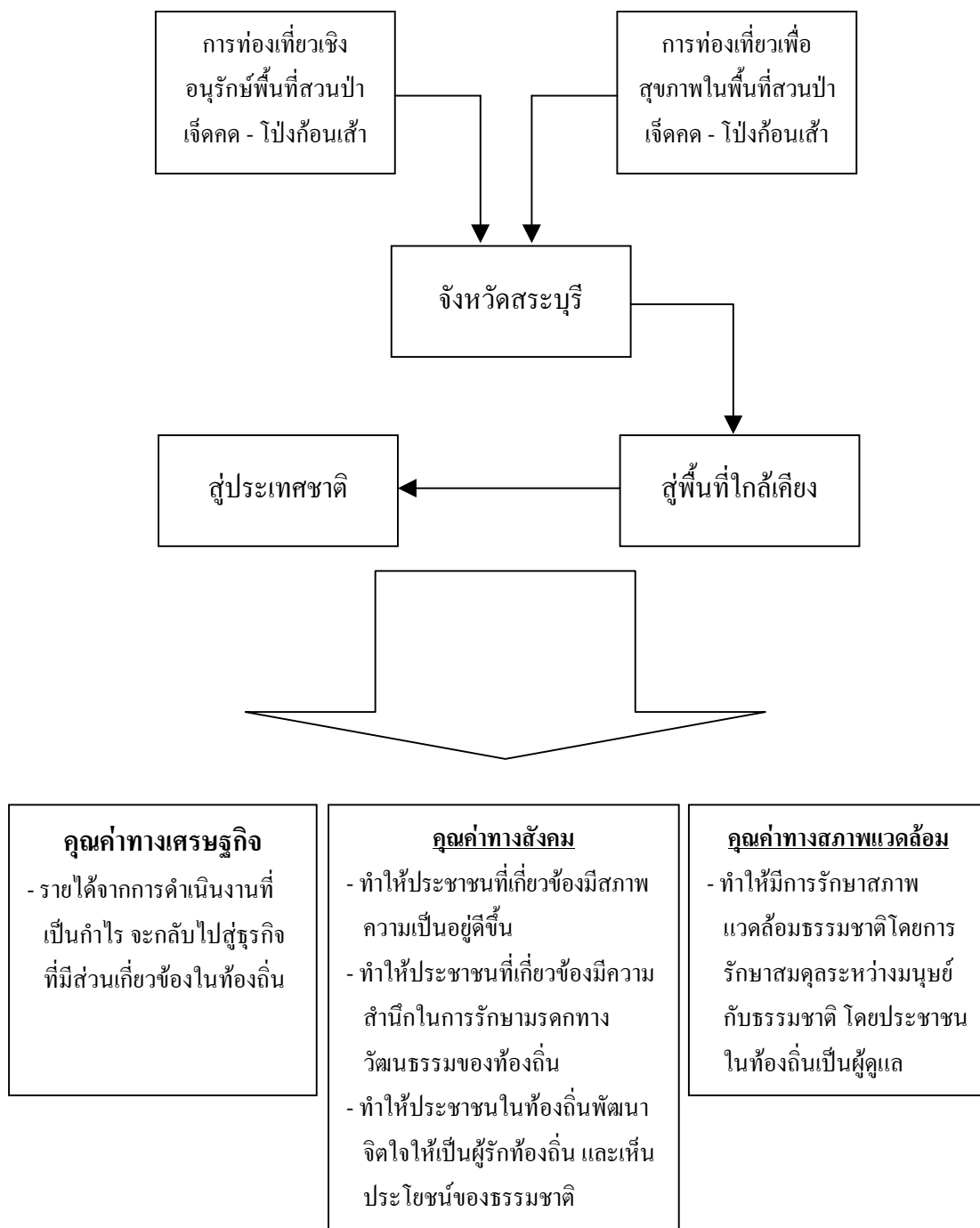
ประการที่ 2 การพัฒนาสู่สากลต้องไม่ทำลายศักยภาพการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ประการที่ 3 ท้องถิ่นต้องพึ่งพาตัวเอง และเห็นการพัฒนาเป็นสิ่งที่สำคัญ

ประการที่ 4 ต้องไม่ใช้การเมืองท้องถิ่นมานำการท่องเที่ยวท้องถิ่น

ประการที่ 5 มุ่งเน้นการเติบโตของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism growth) โดยท้องถิ่น และเน้นความสำคัญของการพัฒนาความเจริญมาสู่ท้องถิ่นตนเอง ด้วยจิตสำนึกถึงการรักษารมชาติและวัฒนธรรม ให้เป็นสมบัติของลูกหลานในอนาคต

4. **ต้องคำนึงถึงคุณค่า (value)** ที่จะเกิดขึ้นเป็นวงจรลูกโซ่มูลค่าของศูนย์จัดแสดงเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี ดังปรากฏตามภาพที่ 8

ภาพที่ 8 Value Chain ที่เกิดจากศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริเวณพื้นที่สวนป่าเจ็ดคด - โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546)

แผนงาน/โครงการสู่การปฏิบัติ

แผนงานและโครงการมีความจำเป็นต่อการพัฒนาศูนย์ฯ ประกอบด้วยหลายแผนงาน แต่ละแผนงานจะมีความสัมพันธ์กับแผนงานอื่น ๆ อีกทั้งหากได้มีการดำเนินงานครอบคลุมแผนงานต่าง ๆ จะยิ่งทำให้การพัฒนาโครงการเป็นไปตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งรายละเอียดของแผนงาน/โครงการ มีดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

1. แผนงานด้านการประชาสัมพันธ์
2. แผนงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
3. แผนงานด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก
4. แผนงานด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการ
5. แผนงานด้านมวลชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม
6. แผนงานด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ
7. แผนงานด้านการเฝ้าระวังและติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของแผนงานด้านมวลชนสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแผนงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถจำแนกรายละเอียดของแผนงานเป็นรายชื่อได้ ดังนี้

1. การสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาศูนย์ฯ มีดังนี้

1.1 ประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบลชำผักแพว องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะปราง และองค์การบริหารส่วนตำบลชะอม รวมทั้งองค์กรระดับเทศบาลตำบลทับกวาง เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมและวางแผนการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

1.2 ประสานความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น อาทิ กลุ่มสตรี กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานราชการในระดับพื้นที่ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมและวางแผนการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2. การร่วมสนับสนุนกิจกรรมด้านกีฬา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการร่วมสนับสนุนงบประมาณ บุคลากรและสถานที่ รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศูนย์ฯ กับเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนท้องถิ่น

3. การจัดทำหมู่บ้านกั้นชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

3.1 ดำเนินการกำหนดหมู่บ้านกั้นชนรอบศูนย์ฯ ประกอบด้วย (1) บ้านธารน้ำตก ตำบลชำผักแพว (2) บ้านโป่งก้อนเส้า ตำบลท่ามะปราง (3) บ้านเจ็ดคด ตำบลชะอม และ (4) หมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในรัศมีใกล้เคียงศูนย์ฯ

3.2 จัดทำโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ การอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยเน้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังเพื่อรักษาป่า ตลอดจนกำหนดกฎเกณฑ์ กติการ่วมกัน เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติจากป่าที่ไม่เป็นการทำลายระบบนิเวศ

3.3 เสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น ในการเป็นอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านกระบวนการฝึกอบรม การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

4. การส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากชุมชน มีดังนี้

4.1 เสริมสร้างความพร้อมให้กับชุมชนท้องถิ่นผ่านกลุ่มองค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ อาทิเช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เพื่อผลิตสินค้าและบริการ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว อันเป็นการเพิ่มพูนรายได้และคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

4.2 หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนความร่วมมือทางด้านองค์ความรู้ การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม และการจัดหาตลาดรองรับให้กับชุมชน

5. การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

5.1 ประสานความร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.2 กำหนดรูปแบบการสนับสนุนให้สหกรณ์ฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฯ และกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายโดยรอบ

6. การฝึกอบรมมัคคุเทศก์นำเที่ยว มีดังนี้

6.1 จัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำเที่ยวและการสื่อความหมายธรรมชาติให้กับราษฎรที่มีศักยภาพในท้องถิ่น

6.2 กำหนดกฎเกณฑ์การขึ้นทะเบียนการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวท้องถิ่นประจำศูนย์ฯ พร้อมทั้งกำหนดระเบียบการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และผลประโยชน์ที่จะได้รับ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ค้นคว้าผลงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมา นำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

รัชชนัญ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลก ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลก เกิดจากการที่ชาวบ้านในชุมชนได้ประสบปัญหาอุทกภัยทำให้หลายคนได้เล็งเห็นความสำคัญของป่าไม้ ประกอบกับมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้ไปพบน้ำตกแห่งหนึ่งที่มีความสวยงาม จึงทำให้มีการเล่าสู่กันฟังและเริ่มรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติเขาหลวงบ้านปลายอนขึ้น และได้มีการจัดการการท่องเที่ยวพาคคนในชุมชนขึ้นไปท่องเที่ยวยังน้ำตกดังกล่าว หลังจากนั้นจึงเริ่มมีนักเรียนและนักศึกษาเข้ามาทัศนศึกษา แต่ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้ามาน้อย 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหุบน้ำตกพรหมพิมานจากแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้มีการพบปะพูดคุยกันในชุมชนและเกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรมฯ ขึ้น ทำให้มีการจัดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ เช่น การบวชป่าและการจัดกิจกรรมงานวันเด็ก เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือด้านการบริจาคเงิน บางคนจะให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะให้

การสนับสนุนในด้านงบประมาณ และอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว 3) ชุมชนมีความคิดเห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยว สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและต้องการให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งดีที่มีการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน เพราะจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน แต่ทั้งนี้ชุมชนจะต้องมีการจัดการที่ดี ประกอบกับต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวถึงจะประสบผลสำเร็จได้ 4) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว คือ ปัญหาการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน ปัญหาขาดการประชาสัมพันธ์ ปัญหาความขัดแย้ง เรื่องผลประโยชน์ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างคนในกลุ่มและหน่วยงานอื่น และปัญหาขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยวไม่ประสบผลสำเร็จ

ประหยัด (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ รสชาติอาหาร และความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำ ในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหาด้านการบริการการท่องเที่ยวและเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะแหล่งน้ำธรรมชาติ ในด้านปัญหาการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชน ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหาการจัดเก็บผลประโยชน์ ปัญหาด้านงบประมาณ การขาดการประสานงานกับองค์กรอื่น ๆ และปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ข้อเสนอแนะในการจัดองค์กรในการแก้ปัญหา ได้เสนอรูปแบบการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวชุมชนใหม่ โดยเสนอให้องค์กรบริหารส่วนตำบลบางกระทึก ร่วมกับคณะกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยเป็นองค์กรดำเนินงาน โดยการออกข้อบังคับและระเบียบที่ชัดเจน ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง รวมทั้งการวางแผนการ ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสมดุลของสภาพแวดล้อม ตามหลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิทยากรณ์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่าระบบนิเวศในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ในระดับมาก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญมีเอกลักษณ์ความสวยงามทางธรรมชาติ ดึงดูดใจ มีสมรรถนะในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านของพื้นที่และสภาพแวดล้อม ทางกายภาพเป็นหลักใหญ่ รวมทั้งมีศักยภาพการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตในพื้นที่

ส่วนกระบวนการวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นการจัดทำแผนประจำปี โดยเริ่มจัดทำแผนอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2540 สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ประชาชนในชุมชนและผู้นำชุมชนมีความต้องการที่จะเข้าร่วมวางแผนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเห็นด้วยกับกรอบแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 6 ด้านในระดับมาก แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากนัก แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า เกิดขึ้นได้จากปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ศักยภาพความพร้อมของชุมชน 2) สิ่งจูงใจ 3) ด้านการจัดการ 4) นโยบายของภาครัฐ 5) อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมและแนวทางการสร้างความร่วมมือ ซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วมอาจใช้รูปใดรูปหนึ่ง คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรชุมชน โดยกลุ่มที่เป็นตัวกลางได้แก่องค์กรหรือเอกชนหรือนักวิชาการ ซึ่งในกรณีนี้ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการระดมความคิดและร่วมกันตัดสินใจ

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเท่าที่ค้นคว้ามาข้างต้น พบว่า ผู้ศึกษาส่วนใหญ่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงได้ตรวจเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

จรรยารัตน์ (2542) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในกลุ่มน้ำห้วยของผา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมวางแผนงาน คือ เพศ รายได้ การร่วมมือทางสังคม และการได้รับข่าวสาร การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติตามโครงการฯ คือ ระยะเวลาการอยู่อาศัย และการร่วมมือทางสังคม

สมควร (2542) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข่าวสาร เพศ และจำนวนแรงงานในครัวเรือน

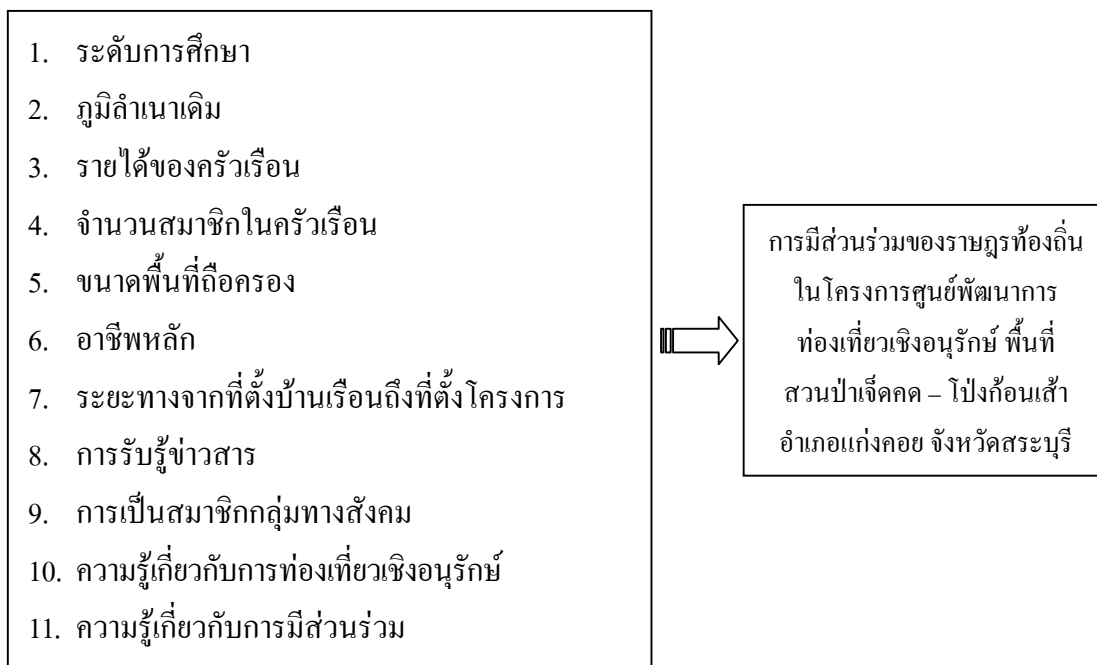
โกสิทธิ์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการกำแพงไม้ไผ่ เพื่อป้องกันการกร่อนของดินชายฝั่งทะเลในพื้นที่ป่าชายเลนบ้านสี่ลิ่ง ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการกำแพงไม้ไผ่ ได้แก่ การยอมรับผู้นำชุมชน และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการกำแพงไม้ไผ่ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศของป่าชายเลน และประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยไว้ โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ปรากฏรายละเอียดตามภาพที่ 9

ตัวแปรอิสระ (independent variables)

ตัวแปรตาม (dependent variable)

ภาพที่ 9 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ระดับการศึกษาของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 2 ภูมิฐานะเดิมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 3 รายได้ของครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 5 ขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 6 อาชีพหลักของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 7 ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 8 การรับรู้ข่าวสารของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 9 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 10 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

สมมติฐานที่ 11 ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด -โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์เครื่องเขียน
2. แผนที่ระวาง มาตรฐาน 1:50,000 แสดงบริเวณพื้นที่ทำการศึกษา
3. ไมโครคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูป

วิธีการ

1. ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย
2. สร้างแบบสอบถาม โดยศึกษาจากตำรา เอกสารและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบแก้ไขให้มีความถูกต้อง ทั้งนี้แบบสอบถามมีคำถามครอบคลุมตัวแปรทุกตัวที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ลักษณะของคำถามเป็นแบบคำถามปลายปิด (closed end) และคำถามปลายเปิด (opened end) ที่เปิดโอกาสให้ราษฎรได้แสดงความคิดเห็นที่ต้องการลงในช่องว่าง โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของราษฎร เป็นลักษณะแบบเลือกตอบ และกรอกลงในช่องว่างของแบบสอบถามที่กำหนด ประกอบด้วยข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การรับรู้ข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความต้องการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่

ตอนที่ 2 ข้อมูลลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นคำถามที่มีลักษณะคำถามเป็นมาตรวัดแบบ Likert's Scale แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

ตอบมีส่วนร่วมมากที่สุด	ได้คะแนน 5 คะแนน
ตอบมีส่วนร่วมมาก	ได้คะแนน 4 คะแนน
ตอบมีส่วนร่วมปานกลาง	ได้คะแนน 3 คะแนน
ตอบมีส่วนร่วมน้อย	ได้คะแนน 2 คะแนน
ตอบไม่มีส่วนร่วม	ได้คะแนน 1 คะแนน

เมื่อรวบรวมและแจกแจงความถี่แล้ว ใช้ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นมาหาอันตรายภาคชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรายภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= 0.80
 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อได้ค่าเฉลี่ยแล้ว สามารถแปลความหมายของการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1.00–1.80 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับค่านั่นคือ การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้ามีอยู่ต่ำมาก ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข และเร่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ราษฎรโดยด่วนที่สุด

1.81–2.60 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ นั่นคือ การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้ามีอยู่ค่อนข้างต่ำ ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข และเร่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ราษฎรโดยด่วน

2.61–3.40 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับ

ปานกลางหรือพอใช้ นั่นคือ การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า ควรจะต้องมีการส่งเสริม ปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่ยังไม่มีส่วนร่วมและเป็นที่ต้องการของราษฎรในบางประเด็น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากกว่าเดิม

3.41-4.20 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับสูง นั่นคือ การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ราษฎรมีส่วนร่วมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

4.21-5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับสูงมาก นั่นคือ การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ราษฎรมีความพอใจด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโครงการเป็นอย่างมาก สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาระดับการมีส่วนร่วมไว้ หรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นของราษฎรที่เกี่ยวข้องกับด้านการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

3. การทดสอบแบบสอบถาม เป็นการทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (validity) โดยการนำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อทำการตรวจสอบแก้ไขให้มีความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ได้ไปทำการทดสอบ (pre-test) จำนวน 30 ชุด เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบสอบถาม และเพื่อเป็นการทดสอบความน่าเชื่อถือ (alpha) ในส่วน of คำถามตัวแปรตามกับหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนของครัวเรือนในท้องที่บ้านท่ามะปราง หมู่ที่ 1 ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับหมู่บ้านที่ทำการศึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบ ปรับปรุง และแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง เพื่อความสมบูรณ์และถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลในพื้นที่เป้าหมายจริงต่อไป ซึ่งการทดสอบค่าความเชื่อมั่น ค่าความเชื่อมั่นที่ได้จะต้องไม่ต่ำกว่า 0.80 การทดสอบปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของคำถามตัวแปรตาม มีค่าเท่ากับ 0.820

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากรายครัวที่พักอาศัยอยู่รายรอบและในบริเวณของพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) ราษฎรท้องที่บ้านโป่งก้อนเส้า หมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะปร่าง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 192 ครัวเรือน (2) ราษฎรท้องที่บ้านธารน้ำตก หมู่ที่ 10 ตำบลชำผักแพว อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 65 ครัวเรือน และ (3) ราษฎรบ้านเจ็ดคด หมู่ที่ 11 ตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 82 ครัวเรือน รวมเป็นจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 339 ครัวเรือน ทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้จำนวนราษฎรกลุ่มเป้าหมายของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ให้โอกาสแก่หน่วยตัวอย่างได้ถูกเลือกเท่า ๆ กัน และการกำหนดขนาดตัวอย่างได้ใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้ n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการศึกษา
 e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่กำหนดให้เท่ากับ 0.05
 N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านที่ศึกษา 3 หมู่บ้าน (339 ครัวเรือน)

เมื่อทำการคำนวณโดยใช้สูตรข้างต้น ได้จำนวนครัวเรือนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 183.49 ครัวเรือน หรือเท่ากับ 184 ครัวเรือน หลังจากที่ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างแล้วจึงนำไปคำนวณหาสัดส่วนจำนวนครัวเรือนของกลุ่มประชากรตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรกระจายตามสัดส่วนของสุบงกช (2526) ดังนี้ (ราษฎรกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน ปรากฏตามตารางที่ 2)

$$n_i = n \frac{N_i}{N}$$

กำหนดให้ n_i = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างของหมู่บ้าน i
 n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด (184 ครัวเรือน)
 N_i = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน i
 N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของทั้ง 3 หมู่บ้านรวมกัน (339 ครัวเรือน)
 i = หมู่บ้านที่ 1, 2 และหมู่บ้านที่ 3

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ลำดับที่	หมู่ที่/หมู่บ้าน/ตำบล	จำนวนครัวเรือน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	หมู่ที่ 5 บ้านโป่งก้อนเส้า ตำบลท่ามะปราง	192	104
2	หมู่ที่ 10 บ้านธารน้ำตก ตำบลชำผักแพว	65	35
3	หมู่ที่ 11 บ้านเจ็ดคด ตำบลชะอม	82	45
รวม		339	184

เมื่อได้จำนวนครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายแล้ว นำแบบสอบถามที่จัดสร้างขึ้นและได้ทำการแก้ไขปรับปรุงจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ไปสอบถามกับราษฎรกลุ่มเป้าหมายตามจำนวนครัวเรือนที่ได้คำนวณไว้ในตารางที่ 2 โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย แบบบังเอิญ และเก็บข้อมูลให้กระจายทั่วพื้นที่ แล้วนำแบบสอบถามที่ได้กลับมาตรวจสอบทุกฉบับให้มีความสมบูรณ์และมีความถูกต้องในเนื้อหา เพื่อการนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะนำข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดเข้ารหัส (coding) และประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณ จากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ซึ่งสามารถจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ศึกษามารวบรวมในรูปของตารางและแสดงค่าสถิติต่าง ๆ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (2) การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ (relationship analysis) ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม โดยใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) กำหนดให้มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (α) หรือหมายถึงมีความเชื่อมั่นทางสถิติที่ระดับ 95 เปอร์เซ็นต์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์คำนวณ

ผลและวิจารณ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาวิจัยมานำเสนอ โดยมีรายละเอียดของข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง
2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
3. การทดสอบหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
4. กิจกรรมความต้องการมีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคของราษฎรกลุ่มตัวอย่างในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลของการศึกษาดังต่อไปนี้

1. เพศ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคือส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 59.24 ในส่วนที่เหลือเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 40.76
2. อายุ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาคือส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.35 รองลงมาคือมีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.63 น้อยที่สุด มีอายุน้อยกว่า 31 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.78 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 46.95 ปี มีอายุมากที่สุด 88 ปี และมีอายุน้อยที่สุด 20 ปี

3. **ระดับการศึกษา** ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 44.02 รองลงมามีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 21.74 น้อยที่สุด มีระดับการศึกษานุปริญญา/ปวส./เทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 0.54

4. **จำนวนสมาชิกในครัวเรือน** ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 28.80 รองลงมามีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.91 น้อยที่สุดมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.63 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 12 คน และน้อยที่สุด 1 คน

5. **ภูมิลำเนาเดิม** ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น คิดเป็นร้อยละ 69.02 และอยู่อาศัยดั้งเดิมในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 30.98 ในส่วนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานมาจากอำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 29.35 รองลงมาย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 16.85 และน้อยที่สุด ย้ายถิ่นฐานมาจากหมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 6.52

6. **ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน** ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานอยู่ในช่วง 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.52 รองลงมามีระยะเวลาอยู่ในช่วง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.11 น้อยที่สุด มีระยะเวลาอยู่ในช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.26 มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ยเท่ากับ 26.61 ปี มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนานที่สุด 88 ปี และมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานน้อยที่สุด 3 ปี

7. **ขนาดพื้นที่ถือครอง** ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีที่ดินในความครอบครองของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 83.70 มีที่ดินเช่าผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 15.22 และในส่วนของพื้นที่ดินทั้ง 2 ประเภท คิดเป็นร้อยละ 1.08 โดยที่ราษฎรส่วนใหญ่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 68.48 รองลงมามีขนาดพื้นที่ถือครองอยู่ในช่วง 5-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.48 และน้อยที่สุด มีขนาดพื้นที่ถือครองมากกว่า 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.04 มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ยเท่ากับ 6.34 ไร่ มีขนาดพื้นที่ถือครองมากที่สุด 175 ไร่ และมีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยที่สุด 0.05 ไร่ ทั้งนี้ ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่ระบุว่า มีที่ดินในความครอบครองไม่เพียงพอ ต้องการที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 68.48 ในส่วนที่เหลือระบุว่าเพียงพอแล้ว คิดเป็นร้อยละ 31.52 ในส่วนที่ต้องการที่ดินเพิ่ม ส่วนใหญ่ต้องการเพิ่มมากกว่า 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.18 รองลงมาต้องการเพิ่ม

อยู่ในช่วง 5-10 ไร่ และน้อยที่สุด ต้องการเพิ่มน้อยกว่า 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.80 มีความต้องการที่ดินเพิ่มเฉลี่ยเท่ากับ 13.40 ไร่ ต้องการเพิ่มมากที่สุด 50 ไร่ และต้องการที่ดินเพิ่มน้อยที่สุด 1 ไร่

8. อาชีพหลัก ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 63.04 รองลงมามีอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 24.46 และน้อยที่สุด มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 2.17

9. อาชีพรอง ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 67.39 ในส่วนที่เหลือมีอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 32.61 โดยในส่วนที่มีอาชีพรอง ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 19.02 รองลงมามีอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 8.70 น้อยที่สุด มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพรอง คิดเป็นร้อยละ 4.89

10. รายได้ของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีอยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.83 รองลงมามีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 39.13 และน้อยที่สุด มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.15 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 66,581.52 บาท มีรายได้มากที่สุด 250,000 บาท และมีรายได้น้อยที่สุด 15,000 บาท

11. รายจ่ายของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีรายจ่ายของครัวเรือนต่อปีน้อยกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.24 รองลงมามีรายจ่ายอยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.21 และน้อยที่สุด มีรายจ่ายมากกว่า 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.78 มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 62,559.78 บาท มีรายจ่ายมากที่สุด 250,000 บาท และมีรายจ่ายน้อยที่สุด 20,000 บาท

12. ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการอยู่ในช่วง 3.99-4.99 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 34.24 รองลงมามีระยะทางมากกว่า 4.99 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 30.98 น้อยที่สุด มีระยะทางน้อยกว่า 3.00 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 9.24 มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 กิโลเมตร มีระยะทางไกลที่สุด 8.00 กิโลเมตร และมีระยะทางใกล้ที่สุด 2.00 กิโลเมตร

13. การรับรู้ข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่ได้รับรู้ข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 82.07 ในส่วนที่เหลือไม่ได้รับรู้ข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 17.93 โดยในส่วนที่ได้รับรู้ข่าวสาร ส่วนใหญ่ได้รับรู้ข่าวสารจากผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ 42.93 รองลงมาได้รับรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 35.87 และได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 34.24 ตามลำดับ และน้อยที่สุด ได้รับรู้ข่าวสารจากสื่อแผ่นพับ/โปสเตอร์ คิดเป็นร้อยละ 1.09

14. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 49.46 และร้อยละ 50.54 ตามลำดับ ในส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 22.28 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และกลุ่มสตรีในจำนวนที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 13.59 และน้อยที่สุด เป็นสมาชิกกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.63

15. ความต้องการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษามีความต้องการให้มีธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 96.74 และในส่วนที่เหลือไม่ต้องการให้มีธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 3.26

รายละเอียดข้อมูลทั่วไปของราษฎรที่ได้กล่าวมาข้างต้น ปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	109	59.24	
หญิง	75	40.76	
อายุ			
น้อยกว่า 31 ปี	18	9.78	เฉลี่ย = 46.95 ปี
31 – 40 ปี	49	26.63	มากที่สุด = 88 ปี
41 – 50 ปี	54	29.35	น้อยที่สุด = 20 ปี
51 – 60 ปี	26	14.13	
มากกว่า 60 ปี	37	20.11	
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้เรียนหนังสือ	34	18.48	
ประถมศึกษาตอนต้น	81	44.02	
ประถมศึกษาตอนปลาย	40	21.74	
มัธยมศึกษาตอนต้น	12	6.52	
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	16	8.70	
อนุปริญญา/ปวส./เทียบเท่า	1	0.54	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศชาย			
ไม่มีสมาชิกเพศชาย	5	2.72	เฉลี่ย = 2.23 คน
1 คน	50	27.17	มากที่สุด = 8 คน
2 คน	73	39.67	น้อยที่สุด = 0 คน
3 คน	27	14.67	
4 คน	22	11.96	
5 คน	1	0.55	
6 คน	4	2.17	
8 คน	2	1.09	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศหญิง			
ไม่มีสมาชิกเพศหญิง	4	2.17	เฉลี่ย = 1.98 คน
1 คน	61	33.15	มากที่สุด = 6 คน
2 คน	74	40.23	น้อยที่สุด = 0 คน
3 คน	28	15.22	
4 คน	15	8.15	
5 คน	1	0.54	
6 คน	1	0.54	
รวมจำนวนสมาชิกในครัวเรือน			
1 คน	3	1.63	เฉลี่ย = 4.21 คน
2 คน	20	10.87	มากที่สุด = 12 คน
3 คน	44	23.91	น้อยที่สุด = 1 คน
4 คน	53	28.80	
5 คน	36	19.57	
6 คน	14	7.61	
มากกว่า 6 คน	14	7.61	
ภูมิลำเนาเดิม			
อยู่อาศัยดั้งเดิมในหมู่บ้าน	57	30.98	
ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น	127	69.02	
หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน	12	6.52	
ตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน	30	16.30	
อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน	54	29.35	
ต่างจังหวัด	31	16.85	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน</u>			
น้อยกว่า 11 ปี	31	16.85	เฉลี่ย = 26.61 ปี
11 – 20 ปี	58	31.52	มากที่สุด = 88 ปี
21 – 30 ปี	37	20.11	น้อยที่สุด = 3 ปี
31 – 40 ปี	23	12.50	
41 – 50 ปี	19	10.33	
51 – 60 ปี	6	3.26	
มากกว่า 60 ปี	10	5.43	
<u>ที่ดินในความครอบครอง</u>			
ที่ดินของตนเอง	154	83.70	
ที่ดินเช่าผู้อื่น	28	15.22	
มีที่ดินทั้ง 2 ประเภท	2	1.08	
<u>ที่ดินของตนเอง</u>			
ไม่มี	28	15.22	
มี	156	84.78	
น้อยกว่า 5 ไร่	104	56.52	เฉลี่ย = 6.95 ไร่
5 – 10 ไร่	30	16.30	มากที่สุด = 80 ไร่
มากกว่า 10 ไร่	22	11.96	น้อยที่สุด = 0.05 ไร่
<u>ที่ดินเช่าผู้อื่น</u>			
ไม่มี	154	83.70	
มี	30	16.30	
น้อยกว่า 5 ไร่	23	12.50	เฉลี่ย = 6.34 ไร่
5 – 10 ไร่	4	2.17	มากที่สุด = 100 ไร่
มากกว่า 10 ไร่	3	1.63	น้อยที่สุด = 0.25 ไร่
<u>ขนาดพื้นที่ถือครอง</u>			
น้อยกว่า 5 ไร่	126	68.48	เฉลี่ย = 6.93 ไร่
5 – 10 ไร่	34	18.48	มากที่สุด = 175 ไร่
มากกว่า 10 ไร่	24	13.04	น้อยที่สุด = 0.05 ไร่

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>การมีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน</u>			
มีหลักฐาน	41	22.28	
ไม่มีหลักฐาน	143	77.72	
<u>ความต้องการที่ดินเพิ่ม</u>			
เพียงพอแล้ว	58	31.52	
ไม่เพียงพอ และต้องการเพิ่ม	126	68.48	
น้อยกว่า 5 ไร่	7	3.80	เฉลี่ย = 13.40 ไร่
5 – 10 ไร่	37	37.50	มากที่สุด = 50 ไร่
มากกว่า 10 ไร่	50	27.18	น้อยที่สุด = 1 ไร่
<u>อาชีพหลัก</u>			
เกษตรกรรวม	45	24.46	
ค้าขาย	19	10.33	
รับจ้างทั่วไป	116	63.04	
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4	2.17	
<u>อาชีพรอง</u>			
ไม่มีอาชีพรอง	124	67.39	
มีอาชีพรอง	60	32.61	
เกษตรกรรวม	16	8.70	
ค้าขาย	9	4.89	
รับจ้างทั่วไป	35	19.02	
<u>รายได้รวมของครัวเรือน</u>			
น้อยกว่า 50,000 บาท	72	39.13	เฉลี่ย = 66,581.52 บาท
50,000 – 100,000 บาท	88	47.83	มากที่สุด = 250,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	24	13.04	น้อยที่สุด = 15,000 บาท

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>รายได้จากอาชีพหลัก</u>			
น้อยกว่า 50,000 บาท	87	47.28	เฉลี่ย = 56,983.70 บาท
50,000 – 100,000 บาท	82	44.57	มากที่สุด = 240,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	15	8.15	น้อยที่สุด = 15,000 บาท
<u>รายได้จากอาชีพรอง</u>			
ไม่มีอาชีพรอง	124	67.39	
น้อยกว่า 10,000 บาท	3	1.63	เฉลี่ย = 29,433.33 บาท
10,000 – 20,000 บาท	30	16.30	มากที่สุด = 100,000 บาท
20,001 – 30,000 บาท	9	4.89	น้อยที่สุด = 5,000 บาท
30,001 – 40,000 บาท	6	3.26	
40,001 – 50,000 บาท	4	2.17	
มากกว่า 50,000 บาท	8	4.35	
<u>รายจ่ายของครัวเรือน</u>			
น้อยกว่า 50,000 บาท	85	46.24	เฉลี่ย = 62,559.78 บาท
50,000 – 100,000 บาท	81	44.21	มากที่สุด = 250,000 บาท
มากกว่า 100,000 บาท	18	9.78	น้อยที่สุด = 20,000 บาท
<u>ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้ง โครงการ</u>			
น้อยกว่า 3.00 ก.ม.	17	9.24	เฉลี่ย = 4.29 กิโลเมตร
3.00 – 3.99 ก.ม.	47	25.54	มากที่สุด = 8 กิโลเมตร
3.99 – 4.99 ก.ม.	63	34.24	น้อยที่สุด = 2 กิโลเมตร
มากกว่า 4.99 ก.ม.	57	30.98	
<u>การรับรู้ข่าวสาร</u>			
ไม่ได้รับ	33	17.93	
ได้รับ	151	82.07	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>แหล่งข้อมูลการรับรู้ข่าวสาร</u>			
วิทยุ	54	29.35	หมายเหตุ มีรายการจำนวน
เจ้าหน้าที่ ททท.	23	12.50	131 ราย ได้รับข้อมูลข่าวสาร
โทรทัศน์	63	34.24	มากกว่า 1 แหล่ง
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	66	35.87	
หนังสือพิมพ์	5	2.72	
เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นของรัฐ	5	2.72	
แผ่นพับ/โปสเตอร์	2	1.09	
ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน	61	33.15	
หออกระจายข่าวในหมู่บ้าน	37	20.11	
ผู้นำชุมชน	79	42.93	
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม</u>			
ไม่เป็น	91	49.46	
เป็น	93	50.54	
<u>กลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก</u>			
กลุ่มสหกรณ์การเกษตรกร	20	10.87	หมายเหตุ มีรายการจำนวน
กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน	3	1.63	51 ราย เป็นสมาชิกมากกว่า
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	25	13.59	1 กลุ่ม
กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	10	5.43	
กลุ่มสตรี	25	13.59	
กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน	19	10.33	
กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ	8	4.35	
กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	17	9.24	
กลุ่มเกษตรกร	41	22.28	
<u>ความต้องการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่</u>			
ไม่ต้องการ	6	3.26	
ต้องการ	178	96.74	

16. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นคำถามเพื่อทดสอบความรู้ของราษฎรในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้คำถามที่มีคำตอบในลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ จำนวน 10 คำถาม ซึ่งหากราษฎรตอบคำถามในแต่ละข้อได้ถูกต้อง จะได้คะแนนข้อละ 1 คะแนน และหากตอบผิด ได้ 0 คะแนน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษารายใหญ่ได้คะแนนความรู้ 5 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30.98 รองลงมาได้คะแนน 8 คะแนน และได้คะแนน 7 คะแนน ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 15.76 และร้อยละ 15.22 ตามลำดับ และน้อยที่สุดได้คะแนน 3 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 1.63 และเมื่อคิดค่าเฉลี่ยของคะแนน พบว่าได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.54 คะแนน ได้คะแนนสูงสุด เท่ากับ 10 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุด เท่ากับ 3 คะแนน จากผลคะแนนดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษารายใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง รายละเอียดของคะแนนปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คะแนนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ระดับคะแนน	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
3 คะแนน	3	1.63	เฉลี่ย = 6.54 คะแนน
4 คะแนน	10	5.43	มากที่สุด = 10 คะแนน
5 คะแนน	57	30.98	น้อยที่สุด = 3 คะแนน
6 คะแนน	26	14.13	
7 คะแนน	28	15.22	
8 คะแนน	29	15.76	
9 คะแนน	25	13.59	
10 คะแนน	6	3.26	

จากคะแนนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรดังกล่าว เมื่อนำมาทำการสรุปคะแนนเป็นรายชื่อ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาร้อยละส่วนใหญ่มีความรู้โดยตอบคำถามถูกต้องมากที่สุดในข้อคำถาม 3 อันดับแรก ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ ข้อที่ 1 ข้อความว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศแห่งนั้น” มีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 98.91 อันดับที่ 2 คือ ข้อที่ 9 ข้อความว่า “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดี จะส่งผลทำให้ประชาชนและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน” มีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 93.48 และอันดับที่ 3 คือ ข้อที่ 6 ข้อความว่า “การปรับปรุงบริเวณสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม และจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก” มีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 84.78 และในส่วนของคำถามข้อที่ราษฎรตอบถูกน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 8 ข้อความว่า “หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภาครัฐได้มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงการให้ชุมชนหรือประชาชนดังกล่าวได้รับประโยชน์แต่อย่างใด” ซึ่งมีผู้ตอบถูกคิดเป็นเพียงร้อยละ 21.74 ทั้งนี้ รายละเอียดของการตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละข้อ ปรากฏตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ข้อความ	ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์			
	ตอบถูกต้อง		ตอบไม่ถูกต้อง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศแห่งนั้น	182	98.91	2	1.09
2. ตามหลักของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้	109	59.24	75	40.76

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อความ	ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์			
	ตอบถูกต้อง		ตอบไม่ถูกต้อง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง สถานที่ที่มีสภาพเป็นป่าเขาหรือมีสภาพทางธรรมชาติเท่านั้น ไม่รวมถึงสถานที่ประวัติศาสตร์หรือแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ แต่อย่างใด	54	29.35	130	70.65
4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญอย่างหนึ่ง ได้แก่ การคำนึงถึงการให้ชุมชนและประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ	150	81.52	34	18.48
5. รูปแบบหรือกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้มุ่งเน้นรูปแบบหรือกิจกรรมความสนุกสนานรื่นเริงของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นหลัก	106	57.61	78	42.39
6. การปรับปรุงบริเวณสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก	156	84.78	28	15.22
7. สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติที่มีความเปลวบาง ควรมีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของสถานที่นั้น ๆ อย่างเคร่งครัด	145	78.80	39	21.20
8. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภาครัฐได้มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงการให้ชุมชนหรือประชาชนดังกล่าวได้รับประโยชน์แต่อย่างใด	40	21.74	144	78.26
9. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดี จะส่งผลทำให้ประชาชนและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน	172	93.48	12	6.52
10. การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรก่อสร้างในรูปแบบที่ทันสมัย และควรสร้างให้มีความโดดเด่นมองเห็นได้ง่าย	89	48.37	95	51.63
รวม	1,203.00	653.80	637.00	346.20
Mean	120.30	65.38	63.70	34.62

17. ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นคำถามเพื่อทดสอบความรู้ของราษฎรในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ด้านต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วม โดยใช้คำถามที่มีคำตอบในลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ จำนวน 10 คำถาม ซึ่งหากราษฎรตอบคำถามในแต่ละข้อได้ถูกต้อง จะได้คะแนนข้อละ 1 คะแนน และหากตอบผิด ได้ 0 คะแนน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศูนย์ส่วนใหญ่ได้คะแนนความรู้ 8 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 29.89 รองลงมาได้คะแนน 5 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 25.54 และน้อยที่สุดได้คะแนน 3 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 5.43 และเมื่อคิดค่าเฉลี่ยของคะแนน พบว่าได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.51 คะแนน ได้คะแนนสูงสุดเท่ากับ 9 คะแนน และได้คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 3 คะแนน จากผลคะแนนดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศูนย์ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง รายละเอียดของคะแนนปรากฏตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 คะแนนความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ระดับคะแนน	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
3 คะแนน	10	5.43	เฉลี่ย = 6.51 คะแนน
4 คะแนน	12	6.52	มากที่สุด = 9 คะแนน
5 คะแนน	47	25.54	น้อยที่สุด = 3 คะแนน
6 คะแนน	14	7.61	
7 คะแนน	27	14.67	
8 คะแนน	55	29.89	
9 คะแนน	19	10.33	

จากคะแนนความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรดังกล่าว เมื่อนำมาทำการสรุปคะแนนเป็นรายชื่อ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาศูนย์ส่วนใหญ่มีความรู้โดยตอบคำถามถูกต้องมากที่สุดในข้อคำถาม 3 อันดับแรก ดังนี้ อันดับที่ 1 มีจำนวน 2 ข้อ คือ ข้อที่ 1 ข้อความว่า “สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อย่างชัดเจน” และข้อที่ 8 ข้อความว่า “การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและรับรู้ถึงคุณค่า หรือประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ได้มากขึ้น” มีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 89.67 ในจำนวนที่เท่ากัน อันดับที่ 2 คือ

ข้อที่ 6 ข้อความว่า “การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น” มีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 87.50 และอันดับที่ 3 คือ ข้อที่ 4 ข้อความว่า “หลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การลดความขัดแย้งลดความเสียหาย กระจายข้อมูล ความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกัน นำไปสู่ประโยชน์และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน” มีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 85.87 และในส่วนของคำถามข้อที่ราษฎรตอบถูกน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 9 ข้อความว่า “การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงาน” ซึ่งมีผู้ตอบถูกคิดเป็นเพียงร้อยละ 15.22 ทั้งนี้ รายละเอียดของการตอบคำถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในแต่ละข้อ ปรากฏตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ข้อความ	ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม			
	ตอบถูกต้อง		ตอบไม่ถูกต้อง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิทธิ เสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อย่างชัดเจน	165	89.67	19	10.33
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีได้บัญญัติสิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้แต่อย่างใด	102	55.43	82	44.57
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับประโยชน์ รวมถึงการร่วมติดตามผล	152	82.61	32	17.39
4. หลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การลดความขัดแย้งลดความเสียหาย กระจายข้อมูล ความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกัน นำไปสู่ประโยชน์และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน	158	85.87	26	14.13

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อความ	ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม			
	ตอบถูกต้อง		ตอบไม่ถูกต้อง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5. เจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการ ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้แต่อย่างใด	99	53.80	85	46.20
6. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น	161	87.50	23	12.50
7. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ ควรส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะขั้นตอนการวางแผนงานเท่านั้น	67	36.41	117	63.59
8. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และรับรู้ถึงคุณค่า หรือประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ได้มากขึ้น	165	89.67	19	10.33
9. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงาน	28	15.22	156	84.78
10. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปชี้แนะหรือให้ความรู้แก่ประชาชนได้ เป็นหน้าที่ของประชาชนในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง	100	54.35	84	45.65
รวม	1,197.00	650.53	643.00	349.47
Mean	119.70	65.05	64.30	34.95

ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

การศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่น ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามที่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ของราษฎรในโครงการฯ จำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (3) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยในแต่ละด้านจำแนกออกเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ด้านละ 8 กิจกรรม รวมเป็นคำถามจำนวนทั้งสิ้น 32 ข้อ ในแต่ละข้อเป็นคำถามตามแบบของ Likert Scale แบ่งการให้คะแนนออกเป็น 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด ได้ 5 คะแนนมีส่วนร่วมมาก ได้ 4 คะแนนมีส่วนร่วมปานกลาง ได้ 3 คะแนนมีส่วนร่วมน้อย ได้ 2 คะแนน และไม่มีส่วนร่วม ได้ 1 คะแนน ซึ่งความเป็นไปได้ของคะแนนของราษฎรแต่ละคน จะได้คะแนนสูงสุดไม่เกิน 160 คะแนน และจะได้คะแนนต่ำสุดไม่น้อยกว่า 32 คะแนน เมื่อรวมคะแนนที่ได้ทุกข้อของแต่ละคนแล้ว จากนั้น จึงนำคะแนนที่ได้จากการตอบคำถามของราษฎรมาหาค่าของระดับการมีส่วนร่วมอีกครั้งหนึ่ง โดยการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนคำถามทุกข้อของราษฎรทุกราย แล้วนำไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่ได้คำนวณไว้ เพื่อบ่งบอกถึงระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่น ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้ต่อไป

จากผลการศึกษา เมื่อแบ่งคะแนนการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ช่วงเท่า ๆ กัน พบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีระดับคะแนนของการมีส่วนร่วมอยู่ในช่วง 58-83 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 33.70 รองลงมา มีระดับคะแนนอยู่ในช่วง 84-108 คิดเป็นร้อยละ 30.43 และน้อยที่สุด มีระดับคะแนนอยู่ในช่วง 135-160 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 1.09 โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 82.78 คะแนน เมื่อนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วนำไปเปรียบเทียบกับอันตรภาคชั้นที่กำหนดไว้ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่น ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และเมื่อแยกระดับการมีส่วนร่วมออกเป็นแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.58 (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.57 (3) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.60 และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 2.60

โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวม หรือมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่น ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เท่ากับ 2.59

จากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า มีอยู่ค่อนข้างต่ำ ควรจะต้องมีการส่งเสริมปรับปรุง แก้ไข ด้านการมีส่วนร่วมให้แก่ราษฎร โดยด่วน เช่น การส่งเสริมให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการขายสินค้าพื้นบ้านในโครงการฯ ให้กับนักท่องเที่ยว การรับราษฎรเข้ามาเป็นพนักงาน เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดของระดับคะแนน ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน ค่าเฉลี่ยโดยรวม พร้อมทั้งระดับค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นรายชื่อ ปรากฏตามตารางที่ 8 และตารางที่ 9 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ระดับคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ระดับคะแนนการมีส่วนร่วม	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
32-57 คะแนน	35	19.02	เฉลี่ย = 82.78 คะแนน
58-83 คะแนน	62	33.70	มากที่สุด = 160 คะแนน
84-108 คะแนน	56	30.43	น้อยที่สุด = 32 คะแนน
109-134 คะแนน	29	15.76	
135-160 คะแนน	2	1.09	

ตารางที่ 9 การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ข้อความ	การมีส่วนร่วมของราษฎร										Mean	S.D.
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน											2.58	
1. พัฒนาพื้นที่โครงการ	18	9.78	26	14.13	69	37.50	50	27.18	21	11.41	2.84	1.11
2. พัฒนาการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม	12	6.52	34	18.48	58	31.52	43	23.37	37	20.11	2.68	1.18
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า	15	8.15	40	21.74	65	35.33	34	18.48	30	16.30	2.87	1.17
4. พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน	8	4.35	27	14.67	74	40.22	46	25.00	29	15.76	2.67	1.05
5. พัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ	5	2.72	21	11.41	46	25.00	74	40.22	38	20.65	2.35	1.02
6. จัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	7	3.80	14	7.61	57	30.99	53	28.80	53	28.80	2.29	1.08
7. ส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ	7	3.80	21	11.41	55	29.89	67	36.42	34	18.48	2.46	1.04
8. จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	6	3.26	17	9.25	76	41.30	50	27.17	35	19.02	2.51	1.01

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อความ	การมีส่วนร่วมของราษฎร										Mean	S.D.
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน											2.57	
1. พัฒนาพื้นที่โครงการ	10	5.43	25	13.59	72	39.13	57	30.98	20	10.87	2.72	1.01
2. พัฒนาการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม	7	3.80	26	14.13	79	42.94	40	21.74	32	17.39	2.65	1.04
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า	7	3.80	35	19.02	71	38.59	50	27.18	21	11.41	2.77	1.01
4. พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน	7	3.80	25	13.59	74	40.22	53	28.80	25	13.59	2.65	1.00
5. พัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ	4	2.18	25	13.59	56	30.43	70	38.04	29	15.76	2.48	0.97
6. จัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2	1.08	16	8.70	57	30.98	61	33.15	48	26.09	2.26	0.98
7. ส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ	4	2.18	29	15.76	53	28.80	66	35.87	32	17.39	2.49	1.02
8. จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	4	2.18	27	14.67	65	35.33	58	31.52	30	16.30	2.55	1.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อความ	การมีส่วนร่วมของราษฎร										Mean	S.D.
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์											2.60	
1. จากการพัฒนาพื้นที่โครงการ	15	8.15	26	14.13	55	29.89	71	38.59	17	9.24	2.73	1.08
2. จากการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	7	3.80	31	16.85	80	43.48	35	19.02	31	16.85	2.72	1.05
3. จากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า	8	4.35	41	22.28	66	35.87	51	27.72	18	9.78	2.84	1.02
4. จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน	6	3.26	23	12.50	74	40.22	50	27.17	31	16.85	2.58	1.02
5. จากการพัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ	3	1.63	26	14.13	65	35.33	56	30.43	34	18.48	2.50	1.00
6. จากการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2	1.09	18	9.78	62	33.70	73	39.67	29	15.76	2.41	0.91
7. จากการส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม บริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ	1	0.54	29	15.76	52	28.26	67	36.42	35	19.02	2.42	0.99
8. จากการจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	6	3.26	26	14.13	55	29.89	75	40.76	22	11.96	2.56	0.98

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ข้อความ	การมีส่วนร่วมของราษฎร										Mean	S.D.
	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีส่วนร่วม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล											2.60	
1. การพัฒนาพื้นที่โครงการ	10	5.43	24	13.04	57	30.98	68	36.96	25	13.59	2.60	1.05
2. การพัฒนาการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม	7	3.80	28	15.22	66	35.87	45	24.46	38	20.65	2.57	1.09
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า	7	3.80	31	16.85	63	34.24	64	34.78	19	10.33	2.69	1.00
4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน	3	1.63	29	15.76	64	34.78	69	37.50	19	10.33	2.61	0.93
5. การพัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ	5	2.72	35	19.02	50	27.17	61	33.15	33	17.94	2.55	1.07
6. การจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	6	3.26	19	10.33	66	35.87	64	34.78	29	15.76	2.51	0.99
7. การส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ	5	2.72	30	16.30	70	38.04	47	25.55	32	17.39	2.61	1.04
8. การจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	9	4.89	21	11.42	70	38.04	64	34.78	20	10.87	2.65	0.99
รวม	223.00	121.16	845.00	459.25	2,042.00	1,109.80	1,832.00	995.66	946.00	514.13	-	-
Mean	6.97	3.79	26.41	14.35	63.81	34.68	57.25	31.11	29.56	16.07	2.59	-

**การทดสอบหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการ
ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี**

การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นการนำข้อมูลของตัวแปรอิสระ ได้แก่ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะเดิม รายได้ของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง อาชีพหลัก ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการ การรับรู้ข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรที่ทำการศึกษามาหาความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า โดยใช้ค่าสถิติไคสแควร์ ซึ่งตัวแปรอิสระที่กำหนดไว้ได้ทำการจัดแบ่งกลุ่มโดยอาศัยลักษณะของตัวแปรที่สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้อย่างชัดเจน หรือจัดแบ่งกลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยหรือค่าของระดับคะแนนของตัวแปรเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ซึ่งรายละเอียดของการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระ จะได้กล่าวโดยละเอียดในแต่ละสมมติฐานตามลำดับต่อไป

ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้จัดแบ่งกลุ่มระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วมของราษฎรที่มีค่าเท่ากับ 82.78 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการมีส่วนร่วมในโครงการฯ มาก หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนอยู่ในช่วง 83-160 คะแนน (ได้คะแนนมากกว่าค่าเฉลี่ย) ซึ่งมีราษฎรอยู่ในกลุ่มนี้จำนวน 92 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อย หมายถึง กลุ่มของราษฎรที่ได้คะแนนการมีส่วนอยู่ในช่วง 32-82 คะแนน (ได้คะแนนน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) ซึ่งมีราษฎรอยู่ในกลุ่มนี้จำนวน 92 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.00 ซึ่งจากการแบ่งกลุ่มตัวแปรอิสระแต่ละตัว พร้อมแบ่งกลุ่มตัวแปรตามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงเป็นการนำเอาตัวแปรอิสระแต่ละตัวมาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตามเพื่อทำการทดสอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ผลการทดสอบปรากฏดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับการศึกษาของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระดับการศึกษาของราษฎรออกเป็น 4 กลุ่มคือ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง (มีการศึกษาดั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป) (2) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาปานกลาง (มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) (3) กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาต่ำ (มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) และ (4) กลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาสูง มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 58.60 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 41.40 กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาปานกลาง มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 60.00 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 40.00 กลุ่มของราษฎรที่มีระดับการศึกษาต่ำ มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 43.20 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 56.80 และกลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 47.10 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 52.90

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่าโอกาสแห่งความเป็นไปได้ (probability) ของค่าไคสแควร์ หรือค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้ มีค่าเท่ากับ 0.254 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญ (α) ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ระดับการศึกษาของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะราษฎรที่ทำการศึกษามากกว่าร้อยละ 50 มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา จึงมีความรู้ในระดับที่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้การมีส่วนร่วมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์		
	มาก	น้อย	รวม
สูง	17(58.60)	12(41.40)	29(100.00)
ปานกลาง	24(60.00)	16(40.00)	40(100.00)
ต่ำ	35(43.20)	46(56.80)	81(100.00)
ไม่ได้เรียนหนังสือ	16(47.10)	18(52.90)	34(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)
Chi – square = 4.074	df = 3	p = 0.254	

สมมติฐานที่ 2 ภูมิลำเนาเดิมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐาน ได้แบ่งภูมิลำเนาเดิมของราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของราษฎรที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่อาศัยดั้งเดิมในหมู่บ้าน และกลุ่มของราษฎรที่มีภูมิลำเนาเดิมย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่อาศัยดั้งเดิมในหมู่บ้าน มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 57.10 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 42.90 กลุ่มของราษฎรที่มีภูมิลำเนาเดิมย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 38.90 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 61.10

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาเดิมของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.016 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ภูมิลำเนาเดิมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรกลุ่มดังกล่าวมีพื้นเพดั้งเดิมอยู่ในพื้นที่ จึงมีความคุ้นเคย มีความรอบรู้และมีผูกพันกับพื้นที่มากกว่ากลุ่มราษฎรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น อีกทั้งยังรับทราบข้อมูลความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าและได้รับประโยชน์จากพื้นที่ป่ามาโดยตลอด จึงส่งผลทำให้ราษฎรกลุ่มดังกล่าวมีส่วนร่วม

มากกว่ากลุ่มราษฎรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ราษฎรที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่อาศัยดั้งเดิมในหมู่บ้าน มีการมีส่วนร่วมมากกว่าราษฎรที่มีภูมิลำเนาเดิมย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาเดิมของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ภูมิลำเนาเดิม	การมีส่วนร่วมใน โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ		
	มาก	น้อย	รวม
อยู่อาศัยดั้งเดิมในหมู่บ้าน	64(57.10)	48(42.90)	112(100.00)
ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น	28(38.90)	44(61.10)	72(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)

Chi – square = 5.841 df = 1 p = 0.016

สมมติฐานที่ 3 รายได้ของครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐาน ได้แบ่งรายได้ของครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยรายได้ของครัวเรือนที่มีค่าเท่ากับ 66,581.52 บาท เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มคือ กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก (มีรายได้มากกว่า 66,581.52 บาท) และกลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย (มีรายได้น้อยกว่า 66,581.52 บาท) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 45.20 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 54.80 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนน้อย มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 52.50 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 47.50

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.349 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า รายได้ของครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะรายได้ของราษฎรที่ทำการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นรายได้ที่มาจากการประกอบอาชีพหลัก ไม่ได้เป็นรายได้ที่เกิดจากการที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ แต่อย่างไร ก็สามารถสรุปได้ว่า ราษฎรที่มีรายได้ของครัวเรือนมากหรือน้อย มีส่วนร่วมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครัวเรือนของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

รายได้ของครัวเรือน	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ		
	มาก	น้อย	รวม
มาก	28(45.20)	34(54.80)	62(100.00)
น้อย	64(52.50)	58(47.50)	122(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)

Chi – square = 0.876 df = 1 p = 0.349

สมมติฐานที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐาน ได้แบ่งจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีค่าเท่ากับ 4.21 คน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก (มีจำนวน 5-12 คน) และกลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย (มีจำนวน 1-4 คน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 64.10 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 35.90 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 42.50 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 57.50

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.005 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ สาเหตุอาจเกิดจากรายกรกลุ่มดังกล่าวเมื่อมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายในการครองชีพประจำวันที่มากกว่ากลุ่มของราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย ส่งผลทำให้ราษฎรกลุ่มดังกล่าวจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ เพื่อสร้างรายได้เสริมเพื่อการครองชีพดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์		
	มาก	น้อย	รวม
มาก	41(64.10)	23(35.90)	64(100.00)
น้อย	51(42.50)	69(57.50)	120(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)
Chi – square = 7.763	df = 1	p = 0.005	

สมมติฐานที่ 5 ขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐาน ได้แบ่งขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของขนาดพื้นที่ถือครอง ที่มีค่าเท่ากับ 6.93 ไร่ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ กลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก (มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 6.93 ไร่) และกลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อย (มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 6.93 ไร่) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 30.80 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 69.20 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อย มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 55.20 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 44.80

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.007 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้สาเหตุอาจเกิดจากรายกรกลุ่มดังกล่าวเมื่อมีขนาดพื้นที่ถือครองน้อย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากครัวเรือนมีที่ดินถือครองจำนวนน้อยจึงไม่สามารถนำที่ดินที่ครอบครองอยู่มาสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ดังนั้น รายกรกลุ่มดังกล่าวจึงจำเป็นที่จะต้องเข้ามาหางานทำในโครงการฯ หรือเข้ามาหารายได้อื่น ๆ เพื่อการดำรงชีพของตนเองและครอบครัวมากขึ้นกว่ากลุ่มราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมากดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ขนาดพื้นที่ถือครอง	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ		
	มาก	น้อย	รวม
มาก	12(30.80)	27(69.20)	39(100.00)
น้อย	80(55.20)	65(44.80)	145(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)
Chi – square = 7.321	df = 1	p = 0.007	

สมมติฐานที่ 6 อาชีพหลักของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งอาชีพหลักของราษฎรออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพค้าขายและรับราชการเป็นอาชีพหลัก (2) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก และ (3) กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพค้าขายและรับราชการเป็นอาชีพหลัก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 26.10 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 73.90 กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก

ร้อยละ 59.50 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 40.50 และกลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 37.80 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 62.20

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในโครงการ ศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า อาชีพหลักของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก เป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวมากขึ้นในขณะเดียวกัน กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เป็นกลุ่มที่มีรายได้รองลงมาจากกลุ่มราษฎรที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหารายได้เสริมเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพค้าขายและรับราชการเป็นอาชีพหลัก เป็นกลุ่มที่มีรายได้มาก อีกทั้งยังต้องประกอบอาชีพด้านค้าขายหรือการปฏิบัติหน้าที่ทางราชการจึงเป็นกลุ่มที่มีรายได้ดีอยู่แล้ว และอาจไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วม จึงส่งผลทำให้ราษฎรแต่ละกลุ่มดังกล่าวมีส่วนร่วมมากน้อยต่างกันดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มของราษฎรที่มีที่อาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก จะมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และกลุ่มของราษฎรที่มีอาชีพค้าขายและรับราชการเป็นอาชีพหลัก ตามลำดับ รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

อาชีพหลัก	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์		
	มาก	น้อย	รวม
ค้าขายและรับราชการ	6(26.10)	17(73.90)	23(100.00)
รับจ้างทั่วไป	69(59.50)	47(40.50)	116(100.00)
เกษตรกรรวม	17(37.80)	28(62.20)	45(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)

Chi – square = 12.122 df = 2 p = 0.002

สมมติฐานที่ 7 ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของระยะทางที่มีค่าเท่ากับ 4.29 กิโลเมตร เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ กลุ่มของราษฎรที่มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการใกล้ (มีระยะทางน้อยกว่า 4.29 กิโลเมตร) และกลุ่มของราษฎรที่มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการไกล (มีระยะทางมากกว่า 4.29 กิโลเมตร) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการใกล้ มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 44.30 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 55.70 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการไกล มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 56.30 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 43.70

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.104 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ราษฎรที่มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการใกล้หรือไกล มีส่วนร่วมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการ	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์		
	มาก	น้อย	รวม
ใกล้	43(44.30)	54(55.70)	97(100.00)
ไกล	49(56.30)	38(43.70)	87(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)

Chi – square = 2.638 df = 1 p = 0.104

สมมติฐานที่ 8 การรับรู้ข่าวสารของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการรับรู้ข่าวสารของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มของราษฎรที่ได้รับรู้ข่าวสาร และกลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้รับรู้ข่าวสาร ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่ได้รับรู้ข่าวสาร มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 55.60 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 44.40 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่ไม่ได้รับรู้ข่าวสาร มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 24.20 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 75.80

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า การรับรู้ข่าวสารของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรกลุ่มที่ได้รับรู้ข่าวสารย่อมมีความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ มากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่ได้รับรู้ข่าวสาร จึงอยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาโครงการฯ ก่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพในการบริหารงานสูงสุดต่อไป ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มราษฎรที่ได้รับรู้ข่าวสารจะมีการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่ได้รับรู้ข่าวสาร รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

การรับรู้ข่าวสาร	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์		
	มาก	น้อย	รวม
ได้รับ	84(55.60)	67(44.40)	151(100.00)
ไม่ได้รับ	8(24.20)	25(75.80)	33(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)

Chi – square = 10.671 df = 1 p = 0.001

สมมติฐานที่ 9 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และกลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 55.60 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 44.40 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 24.20 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 75.80

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่า < 0.001 (0.0004) ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ จากจำนวนร้อยละที่ปรากฏในตารางความสัมพันธ์จะเห็นได้ว่า กลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ซึ่งจากการตรวจสอบจำนวนร้อยละของราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรมเป็นหลัก และในส่วนที่เหลือก็เป็นสมาชิกกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับด้านทรัพยากรป่าไม้แต่อย่างใด ดังนั้น สาเหตุอาจเกิดจากราษฎรกลุ่มที่

เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม อาจใช้เวลาว่างที่มีอยู่จากการประกอบอาชีพไปใช้กับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่เป็นหลัก ส่วนกลุ่มของราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม เป็นกลุ่มที่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพ จึงมีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ ได้มากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม จะมีการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	การมีส่วนร่วมใน โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ		
	มาก	น้อย	รวม
เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	34(36.60)	59(63.40)	93(100.00)
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	58(63.70)	33(36.30)	91(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)
Chi – square = 13.589	df = 1	p < 0.001 (0.0004)	

สมมติฐานที่ 10 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีค่าเท่ากับ 6.54 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาก (ได้คะแนน 7-10 คะแนน) และกลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้อย (ได้คะแนน 3-6 คะแนน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 43.20 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 56.80 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้อย มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 56.30 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 43.80

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.077 ซึ่งมีความมากกว่าระดับค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ สาเหตุอาจเป็นเพราะราษฎรที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ ส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นพนักงานหรือทำการค้าขายในโครงการฯ ซึ่งงานดังกล่าวไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาใช้ประกอบการทำงานแต่อย่างใด หรืออาจกล่าวได้ว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของราษฎรมีเหตุจูงใจหรือมีวัตถุประสงค์อย่างอื่นเป็นที่ตั้ง การมีส่วนร่วมจึงเป็นไปในลักษณะดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ		
	มาก	น้อย	รวม
มาก	38(43.20)	50(56.80)	88(100.00)
น้อย	54(56.30)	42(43.80)	96(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)

Chi – square = 3.136 df = 1 p = 0.077

สมมติฐานที่ 11 ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การทดสอบสมมติฐานได้แบ่งความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่มีค่าเท่ากับ 6.51 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม คือ กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก (ได้คะแนน 7-9 คะแนน) และกลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย (ได้คะแนน 3-6 คะแนน) ผลการแบ่งกลุ่มพบว่า กลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาก มีระดับการมีส่วนร่วมมาก

ร้อยละ 45.50 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 54.50 ส่วนกลุ่มของราษฎรที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมน้อย มีระดับการมีส่วนร่วมมาก ร้อยละ 55.40 มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ร้อยละ 44.60

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรกับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า พบว่า ค่า p ของค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.182 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่า α ที่กำหนดไว้ 0.05 จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ สาเหตุอาจเกิดจากหรือเป็นไปได้ในแนวทางเดียวกันกับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นในสมมติฐานที่ 10 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ		
	มาก	น้อย	รวม
มาก	46(45.50)	55(54.50)	101(100.00)
น้อย	46(55.40)	37(44.60)	83(100.00)
รวม	92(50.00)	92(50.00)	184(100.00)
Chi – square = 1.778	df = 1	p = 0.182	

ตารางที่ 21 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่น ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา	χ^2	p
1. ระดับการศึกษา	4.074	0.254
2. ภูมิลำเนาเดิม	5.841	0.016
3. รายได้ของครัวเรือน	0.876	0.349
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	7.763	0.005
5. ขนาดพื้นที่ถือครอง	7.321	0.007
6. อาชีพหลัก	12.122	0.002
7. ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการ	2.638	0.104
8. การรับรู้ข่าวสาร	10.671	0.001
9. การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม	13.589	< 0.001
10. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	3.136	0.077
11. ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	1.778	0.182

**กิจกรรมความต้องการมีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง
ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า
อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี**

จากการสอบถามราษฎรท้องถิ่น เกี่ยวกับกิจกรรมความต้องการมีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมความต้องการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการฯ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ในโครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 84.24 ในส่วนที่เหลือ ไม่ต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในโครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 15.76 ในส่วนที่ต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ในโครงการฯ ส่วนใหญ่ต้องการเป็นพนักงานของโครงการฯ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.04 รองลงมา ต้องการ

เปิดร้านค้าขายพืชผักท้องถิ่นในโครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 12.50 และต้องการเปิดร้านค้าขายพืชสมุนไพรในโครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 11.96 และน้อยที่สุด ต้องการเปิดบริการอบสมุนไพร (สปา) ในโครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 1.63 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

กิจกรรม	จำนวน (n = 184)	ร้อยละ	หมายเหตุ
ไม่ต้องการ	29	15.76	
ต้องการ	155	84.24	
1. เป็นพนักงานของโครงการ	24	13.04	
2. เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในโครงการ	9	4.89	
3. เปิดบริการนวดแผนไทยในโครงการ	13	7.07	
4. เปิดบริการอบสมุนไพร (สปา) ในโครงการ	3	1.63	
5. เปิดบริการเช่าเต็นท์พักผ่อนในโครงการ	4	2.17	
6. เปิดร้านค้าขายของที่ระลึกในโครงการ	9	4.89	
7. เปิดร้านค้าขายสินค้า OTOP ในโครงการ	9	4.89	
8. เปิดร้านค้าขายสินค้าทั่วไปในโครงการ	10	5.43	
9. เปิดร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่มในโครงการ	12	6.52	
10. เปิดร้านค้าขายพืชผักท้องถิ่นในโครงการ	23	12.50	
11. เปิดร้านค้าขายพืชสมุนไพรในโครงการ	22	11.96	
12. ร่วมวางแผนและบริหารจัดการโครงการ	17	9.24	

2. ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคของราษฎรกลุ่มตัวอย่าง ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จากคำถามปลายเปิดใน ส่วนที่ 3 ของแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนนี้ จำนวน 98 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.26 ซึ่งจากการรวบรวมประเด็นของคำถามดังกล่าว ปรากฏว่ามีประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. ควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ราษฎรในพื้นที่ได้เข้าร่วมในการเป็นพนักงานและเปิดร้านค้าขายพืชผักท้องถิ่นในโครงการฯ ให้มากกว่านี้ (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 57 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.98)
2. โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นโครงการฯ ที่ดี ช่วยทำให้ราษฎรในพื้นที่ได้มางานทำมากขึ้นกว่าเดิม (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.46)
3. โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ควรจัดให้มีร้านค้าหรือร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกไว้บริการนักท่องเที่ยวโดยให้ราษฎรเข้าร่วมดำเนินการให้มากกว่านี้ (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.20)
4. อยากให้ทางโครงการฯ จัดฝึกอบรมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการฯ ได้มากขึ้น และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการฯ ได้อย่างถูกต้อง (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 28 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.22)
5. เจ้าหน้าที่ของโครงการฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงความสำคัญของโครงการฯ เพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมและส่งเสริมการดำเนินงานของโครงการฯ (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.33)
6. เจ้าหน้าที่ของโครงการฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ได้จัดตั้งกลุ่มหรือชมรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อการร่วมกันทำงานกับหน่วยงานของรัฐอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.61)
7. ควรส่งเสริมให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ ในทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรม (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.43)
8. ทางโครงการฯ ได้ส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมให้กับราษฎรในพื้นที่ในทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรมคืออยู่แล้ว (มีราษฎรแสดงความคิดเห็น จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.35)

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี (2) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ตามลำดับ ดังนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ราษฎรที่ทำการศึกษาค่อนข้างใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย เท่ากับ 46.95 ปี มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 4.21 คน มีภูมิลำเนาเดิมย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย เท่ากับ 26.61 ปี มีที่ดินในความครอบครองของตนเอง มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย เท่ากับ 6.34 ไร่ มีความต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง โดยในส่วนที่มีอาชีพรอง มีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง มีรายได้เฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 66,581.52 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 62,559.78 บาท มีระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้งโครงการเฉลี่ย เท่ากับ 4.29 กิโลเมตร ได้รับรู้ข่าวสาร ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม มีความต้องการให้มีธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.59 แยกเป็น (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.58 (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.57 (3) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.60 และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.60

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้แก่ ภูมิ คำนาคเดิม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง อาชีพหลัก การรับรู้ข่าวสาร และการเป็น สมาชิกกลุ่มทางสังคม ส่วนระดับการศึกษา รายได้ของครัวเรือน ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนถึงที่ตั้ง โครงการ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. จากผลการศึกษาพบว่า ราษฎรท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ คือ (1) เป็นพนักงานของโครงการ (2) เปิดร้านค้าขายพืชสมุนไพรและพืชผักท้องถิ่นในโครงการ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร และเพื่อเป็นการสร้างความรู้ด้านการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรเปิดโอกาสให้ราษฎรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต่อไป พร้อมทั้งร่วมมือกันส่งเสริมด้านการศึกษาให้กับราษฎรในพื้นที่ให้มีการศึกษาที่สูงขึ้น ในอนาคตจะทำให้ราษฎรท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้มากยิ่งขึ้น

2. ราษฎรท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น อาจยังมีความผูกพันกับพื้นที่โครงการฯ น้อยกว่าราษฎรท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากราษฎรที่อยู่ดั้งเดิมในพื้นที่มีส่วนร่วมกับโครงการฯ มากกว่าราษฎรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น เช่นเดียวกันกับราษฎรที่ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ ที่เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มราษฎรที่ไม่ได้มีการรับรู้ข่าวสาร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรทำการประชาสัมพันธ์โครงการฯ กับราษฎรทั้ง 2 กลุ่มให้มากขึ้นเพื่อที่จะทำให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้มากขึ้นกว่าเดิม

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสร้างความรู้ด้านการมีส่วนร่วมให้ราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย และที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมากได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น เนื่องจากราษฎร 2 กลุ่มนี้ยังมีส่วนร่วมที่น้อยอยู่ โดยอาจใช้ราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากและที่มีขนาดพื้นที่ถือครองน้อยเป็นแนวร่วมในการประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการฯ ได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้นในพื้นที่ เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีกลุ่มดังกล่าวเกิดขึ้นไม่มากนัก ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มด้านการเกษตรเป็นหลัก และเมื่อมีกลุ่มดังกล่าวมากขึ้นจะสามารถทำให้ราษฎรท้องถิ่นได้มีความรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้ และหันเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้ที่มิอาชีพเกษตรกรและค้าขายเป็นอาชีพหลักได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น เนื่องจากราษฎรกลุ่มนี้ยังเข้ามามีส่วนร่วมที่น้อยอยู่ โดยอาจส่งเสริมให้มีการนำพืชผลทางการเกษตรเข้าไปขายในพื้นที่โครงการฯ ให้มากขึ้น จะสามารถช่วยให้ราษฎรทั้ง 2 กลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ ได้มากขึ้นโดยปริยาย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยละเอียดในทุกด้าน เพื่อให้ทราบความต้องการของราษฎรในพื้นที่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สามารถที่จะนำข้อมูลไปกำหนดเป็นแนวทาง หรือเพื่อวางแผนงานการส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป อีกทั้งควรศึกษาถึงการดำเนินการของโครงการฯ เท่าที่ผ่านมาว่าได้เปิดโอกาสให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด ราษฎรในพื้นที่มีความพึงพอใจหรือไม่ และหากทางโครงการฯ ได้เปิดโอกาสให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วม ราษฎรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดบ้าง เพื่อที่จะได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง และตรงตามความต้องการของราษฎรดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ของโครงการฯ ให้มีคุณค่าและมีความหลากหลายในด้านของแหล่งท่องเที่ยว นำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายหรือเชื่อมโยงธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น จนสามารถเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้มากขึ้น ส่งผลต่อสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคตต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. โครงการศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวพื้นที่กึ่งกลาง
ศึกษากรณีสวนป่าเจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

_____. 2546. โครงการศึกษาและจัดทำแผนธุรกิจของศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า จังหวัดสระบุรี. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,
กรุงเทพฯ.

กรมการปกครอง. 2539. แนวทางปฏิบัติงานของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล.
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพฯ.

กรมป่าไม้. 2541. รายงานผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)

โกสสิทธิ์ นิลรัตน์. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการกำแพงไม้ไผ่
เพื่อป้องกันการกร่อนของดินชายฝั่งทะเลในพื้นที่ป่าชายเลนบ้านสีผึ้ง ตำบลคลองด่าน
อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จรูญรัตน์ หิรัญชอุณหะ. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการ วนศาสตร์ชุมชน
บนพื้นที่สูงในลุ่มน้ำห้วยองเภาะ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสภากการพิมพ์,
กรุงเทพฯ.

_____. 2535. วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. สถาบันชุมชนท้องถิ่น
พัฒนาศึกษา, กรุงเทพฯ.

- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. 2536. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. ศักดิ์โสภากการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- ธัชชนัญ จารุวัฒน์พงษ์. 2544. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้ำตกพรหมโลก ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. 2527. กลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- ประหยัด ตะคอนรัมย์. 2544. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. 2527. นโยบายและกลวิธีการการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน. น. 6 – 7 ใน การมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนา. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. เอกสารประกอบการสอนโครงการปริญญาโทภาคพิเศษ สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ. (อัครดำเนินา)
- วิชญ์พันธ์ วณิชชาภิวงศ์ .2543. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกริก.
- วิทยาภรณ์ จรัสด้วง. 2544. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย
การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย.
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

สากล สถิติวิทยานันท์. 2532. ภูมิศาสตร์ชนบท. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.

สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. 2543. รายงานการวิเคราะห์และ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่สวนป่าจัดลด-โป่งก้อนเส้า
อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพฯ

สุบงกช จามิกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยด้านสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สุเมธ ทรายแก้ว. 2536. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมควร สุรภพพิศิษฐ์. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ ปลูกป่าถาวร
เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50
จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมพร แสงชัย. 2527. การพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของประชาชน. เทศาภิบาล ฉบับเดือน
กันยายน (2527): 79.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549. สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2540. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2540. กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กรุงเทพฯ.

- อคิน ทรัพย์พัฒน์. 2527. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.** ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- อนุวัฒน์ นิธิพรศรี. 2540. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.** บริษัทนิติพรการพิมพ์ จำกัด, กรุงเทพฯ.
- อารยา วัฒนกิจ. 2526. **ปัจจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Boo, E. 1991. **Ecotourism: The Potentials and Pitsfalls.** Vol. 2; World Wildlife Fund, Washington, D.C.
- Cohen, J. and N.T. Uphoff. 1980. **Rural Development Participation.** Cornell University, Ithaca.
- Maslow, A.H. 1970. **Motivation and Personality.** Harper and Row, New York.
- The Ecotourism Society. 1993. **Ecotourism: A Guide for Planners & Managers.** In K.D. Lingberg and E. Hawkins, ed., Bennington, Vermont.
- World Health Organization. 1981. **Community Involvement in Health for Primary Health Care.** WHO, Geneva.
- Yamane, T. 1973. **Statistics; An Introductory Analysis.** 3rd ed., Harper International Edition, Tokyo.

ภาคผนวก

แบบสอบถามโครงการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย ของนิสิต
โครงการปริญญาโทภาคพิเศษ สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ รุ่นที่ 7 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรุงเทพมหานคร ในหัวข้อเรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี การสอบถาม
ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ทาง
สถิติประกอบวิทยานิพนธ์ และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน
ของโครงการดังกล่าว สำหรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การบริหาร
จัดการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในร่วมกับโครงการ เพื่อให้การดำเนินการสอดคล้อง
กับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และเป็นการส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการร่วมบริหารจัดการโครงการและทรัพยากรป่าไม้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป รวมถึงได้รับ
ทราบข้อมูลความคิดเห็นหรือข้อดีข้อเสียในสายตาของประชาชนในพื้นที่ ต่อการดำเนินงาน
ของโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าที่ผ่านมา
สามารถนำไปพัฒนา ปรับปรุงการบริหารจัดการโครงการร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้
ในอนาคตต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลที่ท่านได้สละเวลาในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ จะเป็น
ประโยชน์อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อโครงการ ต่อชุมชน ต่อทางราชการ ต่อทรัพยากร
ป่าไม้ของชาติ และเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ
ล่วงหน้ามา ณ ที่นี้ด้วย ที่ทุกท่านได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้เป็นอย่างดี

(นายบุญชู อยู่ภู)

นิสิต โครงการปริญญาโทภาคพิเศษ

สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ รุ่นที่ 7 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แบบสอบถามเลขที่

แบบสอบถามโครงการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม _____

บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ _____ ชื่อหมู่บ้าน _____

ตำบล _____ อำเภอ _____ จังหวัด _____

วัน เดือน ปี ที่ตอบแบบสอบถาม _____

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของราษฎร

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ _____ ปี (อายุจริงนับจำนวนเต็มเป็นปี)
3. ระดับการศึกษา ไม่ได้เรียนหนังสือ
 เรียนหนังสือจบการศึกษาสูงสุด _____
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพศชาย _____ คน เพศหญิง _____ คน
รวมเป็นจำนวนสมาชิกในครัวเรือน _____ คน
5. ภูมิลำเนาเดิมของครอบครัวท่าน
 เกิดในหมู่บ้านแห่งนี้
 ย้ายมาจากที่อื่น โดยย้ายมาจาก
 หมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกัน ตำบลอื่นในอำเภอเดียวกัน
 อำเภออื่นในจังหวัดเดียวกัน จังหวัดอื่น ระบุ _____
6. การที่ท่านมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ หรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น อยากทราบว่าท่านมี
ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านแห่งนี้ รวมเป็นระยะเวลา _____ ปี
7. ครอบครัวยุคปัจจุบันของท่านมีขนาดพื้นที่ถือครองในลักษณะใด และมีจำนวนกี่ไร่
(ให้นับรวมทั้งดินที่ดั่ง บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและที่ดินอื่น ๆ ที่มีอยู่ทั้งหมด)
 ที่ดินของตนเอง จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
 ที่เช่าผู้อื่น จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่
รวมทั้งสิ้น จำนวน _____ แปลง รวมเนื้อที่ _____ ไร่

8. ที่ดินที่อยู่ในความครอบครองของครอบครัวท่านตามข้อ 7 มีหลักฐานหรือเอกสารสิทธิ์แสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือไม่
- มีหลักฐาน (โฉนดที่ดิน, นส. 3 ก, นส. 3)
- ไม่มีหลักฐาน (ภบท.5, สปก., สทก., ฯ)
9. ที่ดินที่ครอบครัวของท่านครอบครองอยู่ทุกวันนี้ เพียงพอกับความต้องการในการใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ภายในครัวเรือนหรือไม่
- เพียงพอ
- ไม่เพียงพอ ต้องการเพิ่มอีก จำนวน _____ ไร่
10. อาชีพหลักของครอบครัวของท่าน (อาชีพที่ทำรายได้สูงสุดให้กับครอบครัวของท่าน)
- เกษตรกรรม
- ค้าขาย
- รับจ้างทั่วไป
- รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ทำธุรกิจการบริการด้านการท่องเที่ยว
- อื่น ๆ (ระบุ) _____
11. อาชีพรองของครอบครัวท่าน (อาชีพที่ทำรายได้รองจากอาชีพหลักให้กับครอบครัวของท่าน)
- ไม่มีอาชีพรอง
- มีอาชีพรอง ได้แก่
- เกษตรกรรม
- ค้าขาย
- รับจ้างทั่วไป
- รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ทำธุรกิจการบริการด้านการท่องเที่ยว
- อื่น ๆ (ระบุ) _____
12. รายได้ของครอบครัวของท่านรวมกันในรอบปีที่ผ่านมา (เป็นรายได้ของทุกคนในครอบครัวรวมกันโดยที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย) รวมเป็นเงิน _____ บาท แยกเป็น
- 12.1 รายได้รวมจากอาชีพหลักต่อปี เป็นเงิน _____ บาท
- 12.2 รายได้รวมจากอาชีพรองต่อปี เป็นเงิน _____ บาท
13. รายจ่ายของครอบครัวของท่านรวมกันในรอบปีที่ผ่านมา เป็นเงิน _____ บาท

14. ระยะทางจากที่ตั้งบ้านเรือนของท่านถึงที่ตั้งของโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า มีระยะทางประมาณ _____ กิโลเมตร
15. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวข้องกับโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า บ้างหรือไม่

ไม่ได้รับ

ได้รับ

กรณีที่ท่านได้รับข้อมูลข่าวสาร ท่านได้รับจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

วิทยุ

เจ้าหน้าที่ ททท.

โทรทัศน์

เจ้าหน้าที่ป่าไม้

หนังสือพิมพ์

เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นของรัฐ

แผ่นพับ/โปสเตอร์

ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน

หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน

องค์กรเอกชน

ผู้นำชุมชน

อื่น ๆ (ระบุ) _____

16. ปัจจุบันท่านได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ บ้างหรือไม่

ไม่เป็น

เป็น

กรณีที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ขอให้ระบุกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กลุ่มสหกรณ์การเกษตร

กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลุ่มสตรี

กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน

กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ

กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

กลุ่มเกษตรกร

กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มสหกรณ์โคนม

อื่น ๆ ระบุ _____

17. โครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า เป็นโครงการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และช่วยส่งเสริมให้มีธุรกิจการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ ท่านคิดว่าในส่วนตัวแล้วท่านมีความต้องการให้เกิดมีธุรกิจการท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านของท่านที่เกิดจากโครงการดังกล่าวหรือไม่

ไม่ต้องการ

ต้องการ

18. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของราษฎร

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับข้อความที่ท่านเห็นว่า “ถูกต้อง” หรือ “ไม่ถูกต้อง”
เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพียงข้อละคำตอบเดียวเท่านั้น

ข้อความ	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศแห่งนั้น		
2. ตามหลักของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้		
3. สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง สถานที่ที่มีสภาพเป็นป่าเขาหรือมีสภาพทางธรรมชาติเท่านั้น ไม่รวมถึงสถานที่ประวัติศาสตร์หรือแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ แต่อย่างใด		
4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญอย่างหนึ่ง ได้แก่ การคำนึงถึงการให้ชุมชนและประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ		
5. รูปแบบหรือกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้มุ่งเน้นรูปแบบหรือกิจกรรมความสนุกสนานรื่นเริงของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นหลัก		
6. การปรับปรุงบริเวณสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก		
7. สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติที่มีความเปราะบาง ควรมีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของสถานที่นั้น ๆ อย่างเคร่งครัด		
8. หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภาครัฐได้มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงการให้ชุมชนหรือประชาชนดังกล่าวได้รับประโยชน์แต่อย่างใด		
9. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดี จะส่งผลทำให้ประชาชนและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน		
10. การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรก่อสร้างในรูปแบบที่ทันสมัย และควรสร้างให้มีความโดดเด่นมองเห็นได้ง่าย		

19. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับข้อความที่ท่านเห็นว่า “ถูกต้อง” หรือ “ไม่ถูกต้อง”
เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านการมีส่วนร่วม เพียงข้อละคำตอบเดียวเท่านั้น

ข้อความ	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. สิทธิ เสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อย่างชัดเจน		
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มิได้บัญญัติสิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้แต่อย่างใด		
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับประโยชน์ รวมถึงการร่วมติดตามผล		
4. หลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การลดความขัดแย้งลดความเสียหาย กระจายข้อมูล ความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจ และข้อตกลงร่วมกัน นำไปสู่ประโยชน์และแก้ไขปัญหาร่วมกัน		
5. เจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านวิชาการ ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้แต่อย่างใด		
6. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้น		
7. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะขั้นตอนการวางแผนงานเท่านั้น		
8. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และรับรู้ถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ได้มากขึ้น		
9. การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการปฏิบัติงาน		
10. การส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปชี้แนะหรือให้ความรู้แก่ประชาชนได้ เป็นหน้าที่ของประชาชนในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง		

ตอนที่ 2 กิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในโครงการศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์พื้นที่สวนป่าเจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับกิจกรรมและระดับของการมีส่วนร่วม
ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการจนถึงปัจจุบันของตัวท่านตามความเป็นจริงในแต่ละกิจกรรม
ที่ได้กำหนดไว้ เพียงข้อละคำตอบเดียว

20. กิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎร

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ระดับของการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้เข้าร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน					
1.1 พัฒนาพื้นที่โครงการ					
1.2 พัฒนาการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม					
1.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า					
1.4 พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน					
1.5 พัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ					
1.6 จัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
1.7 ส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ					
1.8 จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น					
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน					
2.1 พัฒนาพื้นที่โครงการ					
2.2 พัฒนาการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม					
2.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า					
2.4 พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน					
2.5 พัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ					
2.6 จัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
2.7 ส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ					
2.8 จัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น					

20. กิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎร (ต่อ)

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ระดับของการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์					
3.1 จากการพัฒนาพื้นที่โครงการ					
3.2 จากการพัฒนาการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม					
3.3 จากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า					
3.4 จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน					
3.5 จากการพัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ					
3.6 จากการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
3.7 จากการส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม บริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ					
3.8 จากการจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ ท้องถิ่น					
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล					
4.1 การพัฒนาพื้นที่โครงการ					
4.2 การพัฒนาการกีฬา ศาสนาและวัฒนธรรม					
4.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า					
4.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน					
4.5 การพัฒนาความร่วมมือในการผลิตสินค้าและบริการ					
4.6 การจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
4.7 การส่งเสริมให้สหกรณ์ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหาร จัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวของโครงการ					
4.8 การจัดฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น					

21. กิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในข้อ 20 เป็นสิ่งที่ท่านได้มีส่วนร่วม หรือไม่มีส่วนร่วมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับในอนาคต หากท่านได้มีโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการฯ ท่านคิดว่าท่านมีความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดบ้าง (อ่านคำชี้แจงให้เข้าใจก่อนการตอบคำถาม)

คำชี้แจง 1. โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความต้องการของท่าน โดยให้เลือกตอบเฉพาะกิจกรรมที่ท่านต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดเพียงคำตอบเดียวเท่านั้น

2. กรณีที่ท่านมีความต้องการในกิจกรรมที่ไม่ได้ระบุไว้ ให้ท่านกาเครื่องหมายลงในช่อง “อื่น ๆ” แล้วระบุกิจกรรมที่ท่านต้องการ
3. กรณีที่ท่านไม่มีความต้องการในทุกกิจกรรม ให้ท่านกาเครื่องหมายลงในช่อง “ไม่ต้องการ”

- เป็นพนักงานของโครงการ
- เป็นภาคีผู้ศึกษานำเที่ยวในโครงการ
- เปิดบริการนวดแผนไทยในโครงการ
- เปิดบริการอาบน้ำสมุนไพร (สปา) ในโครงการ
- เปิดบริการเช่าเต็นท์พักแรมในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายของที่ระลึกในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายสินค้าทั่วไปในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่มในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายพืชผักท้องถิ่นในโครงการ
- เปิดร้านค้าขายพืชสมุนไพรในโครงการ
- เปิดการแสดงศิลปะท้องถิ่นในโครงการ
- ร่วมวางแผนและบริหารจัดการโครงการ
- อื่น ๆ (ระบุ) _____
- ไม่ต้องการ

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-สกุล	นายบุญชู อยู่ภู
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 15 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2504
สถานที่เกิด	ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
ประวัติการศึกษา	ศส.บ. (ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา (พ.ศ. 2533)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ ระดับ 7 สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 1 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 14 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม